

De Plaatsnamenstudie in 1949

door H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE
en K. ROELANDTS.

Dank zij de belangstelling die, zo van officiële als van wetenschappelijke zijde, voor de onomastische wetenschap in België bestaat, werd ons land uitverkozen om in 1949 het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Anthroponymie te organiseren. Uit het in deze *Handelingen* opgenomen „Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1949” (blz. 10-12), blijkt dat dit Congres, gehouden te Brussel van 15 tot 19 Juli, een groot welslagen is te beurt gevallen en dat het voor de opbouw van de internationale samenwerking op onomastisch gebied ongetwijfeld een mijlpaal betekent (1). Niet alleen werd inderdaad door de

(1) Zie de lijst van de circa 100 wetenschappelijke lezingen die op het Congres werden gehouden in het „Programme [du] Troisième Congrès International... — Programme [of the] Third International Congress...” (*Tongeren*, 1949), waar tevens de beknopte inhoudsopgave van de lezingen te vinden is. Een lijst van de deelnemers aan het Congres werd uitgegeven onder de titel „Liste provisoire des Membres du IIIme Congrès International de Toponymie et d'Anthroponymie — Provisional List of the Members...” (*Tongeren*, 1949).

Over het Congres zelf kunnen wij wijzen op de volgende bijdragen : E. DICKENMANN, Bericht über den III. internationalen Kongress für Namenforschung. *Beitr. z. Namenf.* I (1949/50), 206-08 ; H. DRAYE, Het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Anthroponymie. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 45-52 ; CH. HIGOUNET, Le troisième Congrès international de toponymie

pleno-vergadering van het Congres een *Internationaal Comité voor Onomastische Wetenschappen* opgericht; maar bovendien werd een *Internationaal Centrum voor Onomastiek* tot stand gebracht, waarvan de zetel blijvend op het Instituut voor Naamkunde te Leuven werd gevestigd. Tot secretaris-generaal van het Comité en tot directeur van het Centrum werd de eerste ondertekenaar van dit overzicht door het Congres aangesteld. Aan het Centrum werd verder de opdracht toevertrouwd een internationaal onomastisch bulletin voor documentatie en bibliografie uit te geven en vóór enkele maanden kon het eerste deel van „ONOMA — Bibliographical and Information Bulletin” (1) worden gepubliceerd.

Naar verhoopt kan worden, zullen de Handelingen van het IIIe Internationaal Congres binnen afzienbare tijd kunnen worden gedrukt, zodat in een volgend overzicht nadere bijzonderheden over het Brussels Congres zullen worden medegedeeld.

Het XXIIIe deel van de *Handelingen* van de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* (2) bevat, benevens twee uitvoerige bibliografische overzichten respectievelijk van de hand van stellers dezes over de toponymie (zie nr 11) en van K. ROELANDTS over de persoons-

et d'anthroponymie. *Rev. ét. anc.* LII (1950), 112-14; K. G. LJUNGGREN in *Arkiv f. nord. filol.* LXIV (1949), 316; L. DE MAN, *Le troisième congrès...* *Rev. phil.* XXVIII (1950), 775-77; M. SCHÖNFELD en P. J. MEERTENS, Rapport aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen over het IIIe Internationaal Congres... *Kon. Ndl. Academie, Rapporten I* (1949), 39-42; A. VINCENT, *Le troisième congrès...* *Ac. Roy. Belg., Bull.* 5e sér. XXXV (1950), 465-66; enz.

(1) *Tongeren*, I (1950).

(2) De *Handelingen* XXII (1948) werden besproken door C. G. N. DE VOOYS in *N. Taalgids* XLII (1949), 265-66; M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXVIII (1950), 813-15; P. C. in *Romania* LXXI (1950), 416-17. De jaargang XXIII (1949) wordt besproken door C. G. N. DE VOOYS in *N. Taalgids* XLIII (1950), 236 en door X. BRAB. *Folkl.* XXII (1950), 174.

namenstudie (zie *Bibl. Persn.*, nr 13), een bijdrage van A. CARNOY over het element *aard* in de naamkunde (zie nr 13) en een aantal samenvattingen van lezingen die niet in extenso konden worden gedrukt, o. m. van A. CARNOY over de *Heusden*-namen (zie nr 14), van J. LINDEMANS over de kadastrale benamingen (zie nr 5) en van A. VAN LOEY over de pln. *Aardenburg* (nr 45) (1).

Onder de in de *Handelingen* gepubliceerde bijdragen van onze Waalse mede-leden wensen wij vooral de aandacht van de Nederlandse naamkundigen te vestigen op de jaarlijkse bibliografie van É. LEGROS „La philologie wallonne en 1948” (2), op de voortzetting van de bijdragen van J. HERBILLON over de Haspengouwse plaatsnamen en op de „Toponymie de la Province de Namur d'après les pouillés liégeois de 1497, 1553 et 1558” door F. JACQUES (blz. 43-69).

Het *Instituut voor Naamkunde* te Leuven publiceerde in 1949 de XXVe jaargang van de *Mededelingen*, in de reeks *Toponymica* twee nieuwe nummers en in de reeks *Bijlagen* eveneens de twee overzichten over de naam-

(1) Zie het „Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1948”. *Com. Top.* XXIII (1949), 11-19.

(2) Zie vooral : Toponymie, blz. 152-84 ; Anthroponymie, blz. 184-85.

Van de hand van É. LEGROS verscheen verder : *Les études régionales en Suisse et en France. Rev. phil.* XXVII (1949), 920-29. Vgl. ook : L. WARNANT, *La linguistique romane en Belgique de 1939 à 1947. Revista portuguesa de fil. (Coimbra, 1949)*, Suppl. bibl. 28 p. (blz. 12-17 over toponymie en taalgrensonderzoek).

Van de talrijke opstellen van de Nestor der Franse toponymie, A. DAUZAT, die in het verlopen jaar verschenen zijn, willen wij hier aan de aandacht van onze lezers vooral aanbevelen :

DAUZAT, A. — *Les études de toponymie et d'anthroponymie en France depuis dix ans. Romance Philology* III (1949/50), 135-39.

— *Les noms propres d'animaux. Rev. int. Onomastique* I (1949), 232.

Wijst op het naamkundig belang van dit soort eigennamen, waarop ook op het Brussels Congres de aandacht van de naamkundigen werd gevestigd.

kundige bedrijvigheid in 1948, die mede in de *Handelingen* van de Commissie verschenen zijn (1).

In de *Mededelingen* wordt vooraf de rede afgedrukt die de eerste ondertekenaar dezes uitsprak ter gelegenheid van de promotie van Dr M. SCHÖNFELD tot ere-doctor der Leuvense Universiteit (zie verder blz. 177); wat de toponymie betreft, worden een etymologische studie van M. HOEBEKE over Oosche (zie nr 43) en een bijdrage van F. DE VRIEZE over de vormaanduiding in Westvlaamse veldnamen (zie nr 51) gepubliceerd. Over de Kempische persoonsnamen schreef J. VAN GORP (*Bibl. Psn.* nr 7) en over de familienamen op *-baard*, J. LINDEMANS (*Bibl. Psn.* nr 9). Ten slotte worde nog gewezen op het vervolg van de studie van K. ROELANDTS over het naamkundig onderzoek in Zweden (nr 8).

Als nr 3 in de serie Oostbrabantse plaatsnamen (= *Toponymica*, IX), verscheen de verdienstelijke monografie van J. LINDEMANS en F. BORGERS over Geetbets (nr 22), terwijl aan de studie van C. H. EDELMAN en A. W. VLAM „Over de perceelsnamen van het Nederlandse rivierkleigebied” (zie verder blz. 181) een passende verspreiding in Zuid-Nederland werd gegeven door ze over te drukken uit *Boor en Spade* als *Toponymica* XII.

Buiten het ruim aandeel dat het Instituut in 1949 gehad heeft bij de voorbereiding van het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Anthroponymie, werd door het Instituut, op verzoek van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie, advies uitgebracht in een groot

(1) De *Mededelingen* en andere publicaties van het Instituut werden besproken door C. G. N. DE VOOYS in *N. Taalgids* XLII (1949), 106-07; XLIII (1950), 121-22; 303 en door A. S. in *Tijdspiegel* IV (1949), 63.

Over de geschiedenis van het „Instituut voor Vlaamsche Toponymie”, thans „Instituut voor Naamkunde”, vindt men enkele inlichtingen in de bijdrage van H. DRAYE, Vijftig jaar germanistiek te Leuven. *Leuw. Bijdr. Bijbl.* XXXIX (1949), 1-33; inz. blz. 20-22.

aantal aanvragen tot wijziging van straatbenamingen (1).

Ook werd in de ruimtelijkheden van het Instituut een tentoonstelling van onomastische publicaties ingericht, die op Zondag 17 Juli 1949 door de deelnemers aan het Brussels Congres werd bezocht en die de spontane bewondering heeft gewekt. Vooral de steeds aangroeiende toponymische en anthroponymische materiaal-verzameling van het Instituut (2), waaruit wegens financiële hulpmiddelen niet voldoende kan worden gepubliceerd, kan een vergelijking met de beste soortgelijke wetenschappelijke ondernemingen doorstaan.

De verwezenlijking van de praktische samenwerking met de Noordnederlandse vakgenoten en de eer door het IIIe Internationaal Congres te zijn belast met de oprichting van een Internationaal Centrum voor Onomastiek,

(1) De lijst van de behandelde gemeenten vindt men in het : Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1949. *Com. Top. XXIV* (1950), 9-10.

Over de straatnamen zie nog :

C(OFFENOLLE), M. v(AN) — Straatnamen. *Ons Heem* IV (1948/49), 102-03.

Publiceert „de wettelijke voorschriften” betreffende de straatnaamgeving.

DRAYE, H. — Straatnamen als cultuurgood. *Tijdspiegel* IV (1949), 206-07.

(2) Gedurende het academiejaar 1948-49 werden op het Instituut de volgende naamkundige verhandelingen afgewerkt :

ANTHROPONYMIE :

VERKEST, R. — Anthroponymische studie aan de hand van de Brugse stadsrekeningen van 1298 tot 1303. *Lewen*, 1948-49.

LEYS, O. — Bijdrage tot de studie van de persoonsnamen in een deel van maritiem Vlaanderen (1260-1360). *Lewen*, 1948-49.

TOPONYMIE :

MOEREMANS, E. — Bijdrage tot de toponymie van Klein-Brabant. *Lewen*, 1948-49.

Aan de Vrije Universiteit te Brussel promoveerde J. SEQUARIS tot Lic. Germ. Phil. op een verhandeling „Toponymie de la commune d'Anderlecht”. *Brussel*, 1948-49.

Voor de Centrale Examen-Commissie behaalde L. PEENE de graad van Licentiaat in de Wijsb. en Letteren, Germ. Phil., met een lijvige verhandeling over het „Land- en Cijnsboek a^o 1356, St. Janshospitaal Brussel. Onomastische studie”. *Brussel*, 1949.

zijn voor het Leuvens Instituut hoopvolle tekenen voor de toekomst en tevens voor de naamkundige studie in Vlaanderen een sterke aanmoediging. Dat de belangstelling voor de naamkunde in het verlopen jaar, en niet het minst vanwege de steeds talrijker wordende heem- en oudheidkundige provinciale en locale verenigingen (1), niet is verflauwd, moge uit het onderhavig overzicht blijken.

* * *

Zoals in onze vorige jaarlijkse overzichten, wordt hieronder de naamkundige bedrijvigheid gedurende het afgelopen jaar in de verschillende Germaanse landen bibliografisch overzien.

Vooreerst komt **Noord-Nederland** aan de beurt waar, blijkens het „Verslag van de Commissie voor Naamkunde over 1949” (2), de onomastiek thans op degelijke wijze is georganiseerd en een ruime belangstelling heeft weten te wekken. Aldus werden door de Commissie in 1949 twee naamkundige symposia ingericht, die telkens door een aanzienlijk aantal deelnemers werden gevolgd, en meteen de samenwerking tussen Noord en Zuid hebben bevorderd. Het eerste symposion, dat gewijd was aan de studie van

(1) De grote bedrijvigheid die deze verenigingen aan de dag leggen, blijkt o. m. uit de twee zeer volledige bibliografische bijdragen, die in het degelijk en royaal uitgegeven *Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oostvlaanderen* werden gepubliceerd, en waarvan wij hier met nadruk het belang voor de Vlaamse naamkundigen onderlijnen :

DHONDT, J. — De oudheidkundige kringen van het Vlaamse land en hun publicaties. Proeven van een overzicht voor 1948. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 302-19.

— De plaatselijke geschiedschrijving in het Vlaamse land in 1949. *Ovla. jaarb.* 1949, II, 31-54.

(2) Over de Commissie voor Naamkunde, zie ook *N. Taalgids* XLII (1949), 57 ; 106-07 ; *Ts. lev. talen* 1949, 311-12 en ook het stukje „Namenonderzoek” in *Med. v. d. Centr. Com. v. Onderzoek v. h. Ndl. Volkseigen* 1949, October, blz. 6-7.

de Nederlandse veldnamen (1), werd gehouden te Amsterdam op 19 Maart 1949. Twee lezingen, nl. door C. H. EDELMAN over „De perceelsnamen van het Nederlandse rivierkleigebied” en door H. DRAYE over „Het veldnamenonderzoek in Zuid-Nederland”, vormden het uitgangspunt van een levendige bespreking. Door de tekst van de eerste dezer lezingen over te drukken uit *Boor en Spade* (cfr. beneden) heeft de Naamkundecommissie haar nieuwe reeks „Bijdragen en Mededelingen der Naamkundecommissie van de Koninkl. Nederl. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam” (2) ingeluid.

Op 12 November 1949 vond het tweede symposium plaats; het was gewijd aan de studie der Friese naamkunde. O. SIPMA sprak over „Het toponymisch onderzoek in Friesland” (3) en J. H. BROUWER behandelde „De toponiemen van Opsterland”.

De Commissie heeft in 1949 geen nieuwe toponymische vragenlijst uitgezonden omdat de invulling van de eerste twee lijsten, resp. over de veldnamen (van 1946-47) en over de namen van gras-, wei- en hooilanden (1948), de medewerkers nog steeds bezighoudt: op 31 December 1948 waren van de eerste vragenlijst 806, en van de tweede 823 exemplaren aan het Bureau van de Commissie terugbezorgd.

Wat de bewerking van dit naamkundig materiaal

(1) Ter gelegenheid van het IIIe Internationaal Congres hebben Noord- en Zuidnederlandse naamkundigen te Brussel een vruchtbare bespreking gehad in verband met de vastlegging van een eenvormige Nederlandse wetenschappelijke toponymische terminologie. Inzonderheid werd het gebruik van de term *veldnaam* onderzocht. Zie hierover verder *Med. Ver. Naamkunde XXVI* (1950).

(2) *Amsterdam*, N. V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, 1949.

(3) De tekst van deze lezing verschijnt in de *Mededelingen* van 1950, die van dit jaar af, gezamenlijk door het Instituut voor Naamkunde te Leuven en door de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam worden uitgegeven.

betreft, hebben wij verleden jaar reeds gewezen op de uitstekende studie van de hand van de grote Noordnederlandse naamkundige :

SCHÖNFELD, M. — Veldnamen in Nederland (Med. Kon. Ndl. Akad. v. Wet., afd. Lett., n. r. XII, 1). *Amsterdam*, 1949.

Rec. V(OOYS), C. D(E). N. *Taalgids* XLII (1949), 108-09.

Zie ook H. J. MOERMAN, Onze veldnamen. *Driemaand. bladen* n. r. I (1949), 73-82.

Dit is een van de belangrijkste toponymische werken die in de loop van de laatste tien jaar zijn verschenen. Het materiaal werd ontleend aan gedrukte en ongedrukte verzamelingen betreffende de verschillende streken van Nederland, en vooral aan de inzendingen op de toponymische vragenlijst (1946) van het Centraal Bureau voor Ndl. en Fri. Dialecten. In de inleiding (blz. 5-31) vindt men een aantal leerzame opmerkingen over de methode van verzameling en bestudering der veldnamen, waarin de problematiek van het onderzoek op meesterlijke wijze wordt uiteengezet en met voorbeelden geïllustreerd. De systematische studie van de veldnamen — met uitzondering van de bos- en waternamen — gaat van blz. 32 tot 148. Hierbij wordt de stof in 14 groepen ingedeeld, volgens de benoeming naar : het verschil van hoog en laag ; de gesteldheid van de bodem (vruchtbaarheid en grondsoort) ; de begroeiing ; het gebruik dat van de bodem gemaakt wordt (akkerbouw, grasland, veenderij) ; de dieren die er huisden ; de dieren die men op de weiden liet grazen ; de grootte ; de vorm ; de ligging ; afsluiting, omheining, grensteken ; het water waaraan het land ligt, plassen, leemkuilen, drinkplaatsen, enz. ; een weg, dam of dijk, brug of sluis ; een bouwswel, begraafplaats, enz. ; bezitter of gebruiker. Na een korte samenvatting (blz. 146-48) volgt dan het register van de behandelde namen en bestanddelen (blz. 149-66), zodat wij hiermede niet alleen een onmisbaar studieboek maar tegelijk een handig consultatiewerk bezitten dat in de wetenschappelijke praktijk onmiddellijk goede diensten zal bewijzen. Te meer daar in de talrijke voetnoten telkens verder wordt verwezen naar de belangrijkste literatuur.

Het boek was zo vlug uitverkocht dat intussen reeds een tweede, bijgewerkte, uitgave kon verschijnen : *Amsterdam*, 1950, 200 blz.

Hier moge nog worden vermeld dat, om de grote verdiensten van de voorzitter van de Naamkundecommissie op het gebied van de Nederlandse taalkunde en inzonderheid van de onomastiek te huldigen, de Universiteit te Leuven op 28 November 1948 aan Dr M. SCHÖNFELD het

ere-doctoraat in de Wijsbegeerte en Letteren heeft toegekend. Men zie hierover :

WIJER, H. J. VAN DE — Dr M. Schönfeld ere-doctor der Leuvense Universiteit. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 1-8 (met foto en afdruk van het ere-diploma).

Hulde-adres aan de gevierde Nederlandse geleerde, met een overzicht van zijn baanbrekende publicaties op het gebied van de Onomastiek en de Neerlandistiek.

* * *

Met een verheugende regelmatigheid is in 1949 het XIIIe deel verschenen van de *Nomina Geographica Neerlandica* (1). Uit de verruimde samenstelling van de redactie blijkt dat ook in dit tijdschrift de samenwerking met Vlaanderen wordt nagestreefd.

Behoudens het zeer vlot geschreven overzicht van A. WEIJNEN over „De Noordnederlandse toponymie in 1946 en 1947”, dat onze vroegere bibliografische bijdragen over die jaren degelijk aanvult, en het overzicht van A. VAN LOEY (zie verder nr 6), bevat deze aflevering van de *Nomina* de volgende opstellen :

COHEN, A. E. — Dwarsdijk. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 109-11.

Nijendijk of Dwarsdijk in de gemeente Koten wordt onderzocht naar XIIIe-eeuwse vormen.

— Nijmegen en Neumagen in middeleeuwse Latijnse oorkonden. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 106-08.

Neumagen (*Noviomagus Treverorum*) en Nijmegen (*Noviomagus Batavorum*) zijn moeilijk te scheiden wat de oude vormen betreft.

— Tricht. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 88-105.

Kritische studie over de oude vormen van Tricht, aan de

(1) Het XIIe deel van de *Nomina* (1948) werd besproken door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXVII (1949), 1118-19; K. HEEROMA in *Museum* LV (1950), 23-25; F. MOSSÉ in *Rev. int. Onomastique* II (1950), 78-79; F. DE TOLLENAERE in *Ts. Leid.* LXVII (1949), 78-80.

Het XIIIe deel (1949) werd besproken door : C. B. V(A)N H(AE)RINGEN in *N. Taalg.* XLIII (1950), 123-24; F. MOSSÉ in *Rev. int. Onomastique* II (1950), 78-79.

Linge, gemeente Buurmalsen, die meermaals verward werden met die van (U)trecht en (Maas)tricht.

— Waalre. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 112-14.

Kritiek op de vorm van 704, *Waetrilo*.

EDELMAN, C. H. -HOFFEN, M. M. VAN — Landerijnamen met het bestanddeel „honger”. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 79-87, met 6 situatiekaartjes.

Uit de ligging en de bodemkundig gunstige gesteldheid van landerijnamen als *Honger(s)kamp*, *Ongerkamp*, *Hongarijensche Heide* e. a. blijkt dat men deze namen niet met *honger* (eetlust) moet in verband brengen. S. wensen deze namen te onderzoeken op de afkomst van *Hongaar* (*Onger*, *Hong(h)er*) = bewoner van Hongarije.

GOEDE, A. DE — De plaatsnamen Wijdenes en Oosterleek. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 60-70.

Etymologische studie over twee Westfriesse gemeentenamen, met interessante beschouwingen over de dialectvorm van Wijdenes: *Fenes* en over de bestanddelen *-nes* en *leek*.

— Zeevangernamen. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 19-59.

Uit het typisch Westfries gewest de Zeevang, in ruime zin de gemeenten Oosthuizen, Kwadijk, Middellie, Warder, Edam en Katwoude omvattend, publiceert S. een aanzienlijk aantal plaats- en land (= „veld”) -namen, alsmede lange lijsten van persoonsnamen, hoofdzakelijk uit het Zeevanger Stoelboek, van vóór 1500.

WEIJNEN, A. — Loo. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 71-78.

S. onderzoekt kritisch de vierderlei oorsprong die door A. A. BEEKMAN, laatst in *Mnl. Wb.* XI, voor het bestanddeel *loo* ondersteld wordt. Op grond van zijn grondige kennis van de historische ontwikkeling der Nederlandse dialecten, betoogt S. o. i. overtuigend dat de vier woorden tot één enkel prototype dienen te worden herleid, al kan de betekenis van het éne *loo* naamkundig wel zo ruim zijn geweest als BEEKMAN heeft vermoed.

SLICHER VAN BATH, B. H. — Welke regelen dient men bij het publiceren van plaatsnamen uit middeleeuwse bronnen te volgen? *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 115-22.

In deze lezing gehouden op het IIIe Int. Congres voor Top. en Anthroponymie wenst S. als historicus, op een zeer behartenswaardige wijze, „de niet-historisch geschoolde toponymist (te) waarschuwen voor moeilijkheden en voor hinderlagen, waarop hij niet zo spoedig bedacht is”.

Dank zij de bereidwillige medehulp van Dr P. J. MEERTENS, directeur-secretaris van de Commissie voor Onder-

zoek van het Nederlandse Volkseigen, en van diens medewerker de heer F. G. VAN DER POLL, werden wij in de mogelijkheid gesteld voor dit overzicht een vrij volledige documentatie over de naamkundige bedrijvigheid in Nederland gedurende het jaar 1949 te verzamelen.

Belangrijke bijdragen over de Nederlandse toponymie zijn de volgende :

BERG, L. PH. C. VAN DEN — Handboek der Middelnederlandse geographie. Derde druk, aangevuld en omgewerkt door Dr A. A. BEEKMAN en H. J. MOERMAN. 's-Gravenhage, 1949.

Rec. S. (CHÖNFELD), *M. N. Taalgids* XLII (1949), 268.

UNGER, W. S. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2 r. LXVII (1950), 201-04.

DAAN, J. — Wieringen en het wier in vroeger tijd. *Speelw.* IV (1949), 54-57.

De pln. *Wieringen* hangt niet samen met „wier” (1).

ERNÉ, B. H. — Eenheidsklemtoon in samenstellingen. *N. Taalgids* XLII (1949), 140-44.

Op blz. 144 over enkele samengestelde geografische namen met „geheel of overwegend eindklemtoon”.

GERLACH ROYEN, P. — *Op de gracht wonen. Ons Eigen Blad* 1949, afl. 1-2.

Onderzoekt uitvoerig het gebruik van de voorzetsels *op, in, te*, bij namen van straten, grachten en steden.

HASSELT, R. VAN- -WEIJNEN, A. — De plaatsnamen van Roosendaal. Zie *Bibl.* 1948, blz. 301-02.

Rec. EDELMAN, C. H. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2 r. LXVII (1950), 82-83.

NÖRRENBERG, E. — De oorsprong van het woord *helweg*. *Driemaand. bladen* n. r. I (1949), 106-07.

Bet. „lijkweg”.

SCHÖNFELD, M. — Enige facetten van het Gronings. *Driemaand. bladen* n. r. I (1949), 10-12.

Bespreekt o. m. veldnamen uit Westerwolde.

(1) Wij vestigen thans reeds de aandacht op de lijvige en zeer belangwekkende dissertatie van Mej. Dr J. C. DAAN, *Wieringer land en leven in de taal* (Amsterdam, 1950), waarover wij in een volgend overzicht nadere inlichtingen zullen verstrekken.

SLICHER VAN BATH, B. H. — Pierik. *Driemaand. bladen* n. r. I (1949), 108-10.

Pierik is niet „park”, doch komt ook als appellativum voor en duidt een laaggelegen of moerasland aan.

— Herschreven Historie. Schetsen en studiën op het gebied der middeleeuwse geschiedenis. *Leiden*, 1949.

Rec. SL[oots], *E. Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 478-79.

Bevat een aantal bijdragen over de Oostnederlandse nederzettingsgeschiedenis, mede gebaseerd op toponymisch materiaal, zoals : Geschiedenis van de nederzettingen in het graafschap Zutphen (tot 1500) ; Overijssel tussen West en Oost (1250-1350) ; Problemen rond de Friese middeleeuwse geschiedenis.

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 95-96.

WEIJNEN, A. — Noordbrabantse plaatsnamen III. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 43-44.

In aansluiting bij de studie vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 302, worden hier de plaatsnamen *Alem*, *Teteringen* en *De Klad* verklaard.

— Kroeven en Kraggen. *Ghulden Roos* (Roosendaal) IX (1949), 68 (1).

Het Roosendaalse toponiem *Kroeven* (*Kroegen*) kan een volksetymologische verhaspeling zijn van *croft-crocht* (crypta).

WERZ, J. J. — Huisnamen in Roosendaal. *Ghulden Roos* IX (1949), 24-35.

Behandelt een reeks huisnamen op grond van XVIIe-eeuwse archivalia.

De „Stichting voor Bodemkartering” te Wageningen die, dank zij de belangstelling voor de naamkundige studiën van haar directeur Prof. Dr C. H. EDELMAN en van Mej. Dr A. W. VLAM, ook op het gebied van de Noordnederlandse onomastiek waardevol werk levert en inzonderheid het verband tussen de bodemkunde en de toponymie heeft weten tot stand te brengen, publiceerde in 1949 het 3^e boekdeel van *Boor en Spade* (2). Dit deel bevat o. m. de studie van :

(1) Van de hand van A. WEIJNEN verschenen ook dit jaar een vijftigtal, vooral vulgariserende, bijdragen in het weekblad *De Stem*.
(2) *Boor en Spade*. Verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland III. *Utrecht*, 1949.

Uit deze bundel wensen wij nog de volgende bijdragen te vermelden :

EDELMAN, C. H. - VLAM, A. W. — Over de perceelsnamen van het Nederlandse rivierkleigebied I. Betuwe en Bommelerwaard. *Boor en Spade* III (1949), 231-84.

Deze studie werd overgedrukt als nr 1 van de nieuwe, bovenvermelde „*Bijdragen en Mededelingen der Naamkunde-Commissie*” (Amsterdam, 1949) en tevens, met afwijkende paginering, als nr XII in de reeks *Toponymica* uitgegeven door het Instituut voor Naamkunde te Leuven.

Achtereenvolgens worden vooral van bodemkundig, minder van taalkundig, standpunt uit de volgende perceelsnamen behandeld: *woerd/waard*, de bouwland-namen *akker, eng/enk/ingen*; de grasland-namen *beemd, weide, bulk, uwe/ooi, dries, brink*, e. a.; namen van tuinbouwgronden *bogerd/bongerdt, ga(a)rd, tuin*; bosnamen: *pas, dammen, bos/bus/buske, peut, loo, rot, rooien/raaien, laar, haar/haren*; namen van huizen en gebouwen: *hof, huis, burg, stein, heim, kamer, -haag, -daal, spijker, werf*, enz.; landschappelijke namen: *broek, veld, meer, laak, reet/rijt/riet, del, wiel/waai, braak, put, kuil, poel, heuvel, pol, sta(a)rt, ham*, e. a.; namen die samenhangen met de grondsoort: *zand, grint, steen*; waterstaat-namen: *sluis, doos, spijk, verloren kost*; algemene perceelsnamen: *kamp, land, stuk, blok, schot(ten), perk, slag, leuten*; oppervlakte-namen: *hoeve, roeden, honten, morgen, bunder*; namen die betrekking hebben op vroegere rechtsverhoudingen, organisaties, instellingen, enz.; diverse namen en suffiksen.

Van belang voor de toponymische onderzoekingen zijn ook de volgende archivalische bijdragen:

DROSSAERS, S. W. A. — Het archief van den Nassauschen Domaineraad, 5 dln. 's-Gravenhage, 1949.

FOCKEMA ANDREAE, S. J. — Geschiedenis der kartografie van

BURINGH, P. — De ontwikkeling van de bodemkartering in Nederland. *Boor en Spade* III (1949), 1-9.

— Bodemkundige verschijnselen op de luchtfoto. *Ibid.*, 48-64.

MODDERMAN, P. J. R. — Enkele aantekeningen over de bewoningsgeschiedenis van het Westland. *Ibid.*, 201-12.

— Enkele aantekeningen over luchtfotografie en archaeologie. *Ibid.*, 212-14.

SCHANS, R. P. H. P. VAN DER — De karteringsgebieden van de Stichting voor Bodemkartering. *Ibid.*, 64-73.

Zie ook de lijst van de opstellen die in 1948 gepubliceerd werden door de leden van de Stichting voor Bodemkartering in *Boor en Spade* III (1949), 305-06 alsmede de gestencilde „Lijst van publicaties van de Stichting voor Bodemkartering te Wageningen, over de maanden Mei-December 1949” en „Id. over de maanden Januari t/m Juni 1950”. Ook publiceert de Stichting voor Bodemkartering, van 1950 af, lijsten van aanwinsten van haar bibliotheek, die ook onomastische inlichtingen verstrekken.

- Nederland van den Romeinschen tijd tot het midden der 19^e e. 's-Gravenhage, 1947.
- REC. JONG, G. DE. *Museum* LIII (1948), 117-19.
- KEUNING, J. *Bijdr. Gesch. Ndl.* III (1948), 300-03.
- UNGER, W. S. *Ned. Archievenblad* LIII (1948/49), 148-51.
- FORMSMA, W. J. — Archiefgids van Overijssel. *Groningen*, 1942.
- REC. ROIJEN, (R.) VAN. *Museum* LIV (1949), 78-79.
- HARDENBERG, H. — NUYENS, F. — Inventaris der archieven van het arrondissement Maastricht en van het departement van de Nedermaas (1794-1814). Met een inleiding over de vorming van het grondgebied en de geschiedenis van de bestuursinstellingen. 's-Gravenhage, 1946.
- Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 288-89.
- HOFF, B. VAN 'T — Gids voor de archieven van gemeenten en waterschappen in Nederland, samengesteld in opdracht van de vereniging van archivariissen in Nederland. *Groningen*, 1942-1945.
- REC. ROIJEN, (R.) VAN. *Museum* LIV (1949), 78-79.
- KETNER, F. — Oorkondenboek van het sticht Utrecht tot 1301. Deel III : 1249-1267. 's-Gravenhage, 1949.
- KOCH, A. C. F. — Onuitgegeven oorkonden betreffende de Noordnederlandse geschiedenis. *Bijdr. en Med. Hist. Genootschap* LXVII (1949), 1-33.
- Over de jaren 1109-1249.
- MARIS, A. J. — Het denombrement van het leengoed Loenersloot van 1476. *Ned. Leeuw* LXVI, 4-17.
- Met een register van pln. en psn.

Ten slotte moge hier nog een lijst van bijdragen en opstellen worden afgedrukt, waarin de belangstellenden verdere inlichtingen zullen vinden over en voor de studie van de Nederlandse plaats- en veldnamen :

- BECKERS, H. J. — Het ontstaan van de Frankische dorpen in Zuid-Limburg. *Arch. Limb.* LXXXV (1949), 23-28.
- Over de *Bies-t* als dorpskern.
- BEEK, G. — Wat een Kaboutersberg bewaarde. *Brab. Heem* I (1949), 14-16.
- BESSE, E. — De „Burcht's halig" op de Marcken. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVI (1950), 147-49.
- Naam van een stuk land te Marcken Binnen, gem. Uitgeest, waar een burcht gestaan zou hebben.
- BOEREN, P. C. — Het grondbezit der abdij Rolduc in de jaren 1104-1300. *Arch. Limb.* LXXXIV (1948).
- CROMMELIN, R. D. — MAARLEVELD, G. C. — Een nieuwe geologische kartering van de zuidelijke Veluwe. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVI (1949), 41-56, met kaart.
- Over de *berg*-namen, blz. 54.

- EDELMAN, C. H. - LIERE, W. J. VAN — Over woudgronden op de zeeklei van westelijk en noordelijk Nederland. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2° r. LXVI (1949), 257-63.
Bespreekt het verband tussen het voorkomen van woudnamen en de verschillende grondsoorten.
- EDELMAN, C. H. — De nieuwste gegevens over de bodemkartering van het rivierkleigebied. *Jaarboek Bond Oud-Leerlingen v. Inricht. v. Middeln. Landb. Onderwijs* 1950, 1-16.
- Over de bodemgesteldheid van Midden-Nederland. *Utrecht*, 1947.
- FRENKEN, A. M. — Memoriaal der dorpen en parochies Gerwen, Nuenen en Nederwetten. *Prov. Gen. K. en W. Noord-Brabant*, 1948.
- Rec. JUTEN, A. J. L. *Brab. Heem* I (1949), 137-38.
Op dit Memoriaal, vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 305, bezorgde FRENKEN „Aanvullingen op mijn Memoriaal” in *Brab. Heem* I (1949), 134 naar aanleiding van het stukje van F. W. SMULDERS, Enige aanvullingen op Frenken's Memoriaal. *Ibid.*, 115-16.
- Dunou en Miskem. *Brab. Heem* I (1949), 133-34.
- GOTTSCHALK, E. - UNGER, W. S. — De oudste kaarten der waterwegen tussen Brabant, Vlaanderen en Zeeland. *Kon. Ndl. aardr. gen.* 2 r. LXVII (1950), 146-64, met 4 reproducties. Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 106-07.
- HARDENBERG, H. — De oorspronkelijke naam van Prinsenhage. *Arch. Limb.* LXXXV (1949), 227-43.
Tot de 16^e eeuw heette het dorp *Martens*.
- HASSELT, R. VAN — Een moordrolle van Huybergen uit den tijd van hertog Jan III. *Ghulden Roos* (Roosendaal) IX (1949), 11-20.
- HAUSSLEITER, O. — Die Autonomie-Bewegung des Jahres 1848 im niederländischen Herzogtum Limburg und ihr wahrer soziologischer Charakter. *Rhein. Viert.* XIV (1949), 97-137.
- HAVERKAMP, O. — Vergeten Hoek. Uit de levensgeschiedenis van westelijk Zeeuws-Vlaanderen. *Oostburg*, 1947.
Rec. S., G. *Boekengids* XXVII (1949), 108.
- HESLINGA, M. W. — De gemeente Heerde, een landschapsgeografische beschouwing. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2° r. LXVI (1949), 501-37; 641-76, met kaarten.
- HOFF, B. VAN 'T — De plattegronden van de stad Rotterdam in de XVIIe en XVIIIe eeuw. *HB* XXX (1949), 43-64, met 3 kaarten.
- HOL, J. — Geomorfologie van Nederland (Publ. uit het Geografisch Inst. d. Rijksuniv. Utrecht, nr 1). — Overdruk uit: Handboek der Geografie van Nederland I. *Zwolle*, 1948, blz. 241-319.
- HOMMERICH, L. VAN — Het vraagstuk Coriovallum. *Arch. Limb.* LXXXV (1949), 275-93.

- HOUBEN, G. H. J. — Weert en de Horner heren tot 1500. *Arch. Limb. LXXXV* (1949), 295-309.
Wijst blz. 297 op een aantal plaatsnamen in de omgeving in verband met de opschuiving der Franken.
- KAKEBEEKE, A. D. — Wallen in ons landschap. *Brab. Heem I* (1949), 7-11.
— Voorstudies voor een plattegrondsonderzoek van Zandoerle. *Brab. Heem I* (1949), 83-87.
Met een paar oude vormen van de pln. *Oerle*.
- KOCH, A. C. F. — MARIS, A. J. — Meentgenootschappen in het land van Buren. *B. M. Gelre XLIX*, 163-204.
Vermeldt en bespreekt een aantal veldnamen.
- KUNST, H. — De scheurkous op den Hazeldonkse Aart. Poëtische toponymie. *Brab. Heem I* (1949), 82.
Naamverklarende sage.
- KUYSTEN, C. — De Achterste Brug. *Brab. Heem I* (1949), 21-25.
Vermeldt talrijke veldnamen in de gemeente Borkel en Schaft.
— Pescal en Keelgras. *Brab. Heem I* (1949), 90-91.
Beide namen zouden dezelfde betekenis hebben, met *keel* als bijvorm van *ga(a)l*! Zie de kritiek van de hand van F. SMULDERS, *ibid.*, 121.
— De Frankrijkstraat in Eindhoven. *Brab. Heem I* (1949), 152.
- LAAN, K. TER — Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland. 1948.
Rec. BUISKOOL, H. E. *Museum LIV* (1949), 80.
- LINTHORST HOMAN, J. — Drenthe, historisch en cultureel. *Assen*, z. j.
Rec. NAARDING, J. *Museum LIV* (1949), 46.
- LOON, J. B. VAN — De hoeve Moerbeek onder Wouw. *Ghulden Roos IX* (1949), 88-92.
Met kaart tegenover blz. 68.
- MANDOS, H. — Halve Mijl : Dodenrijk. *Brab. Heem I* (1949), 63-66.
Over de pln. Halve Mijl en het gehucht *Toterfout* (met oude spellingen), volksetym. „Dodevaart”.
- MERKELBACH ENKHUIZEN, L. VAN — Wat een oude kerkrekening ons leren kan. *Ghulden Roos IX* (1949), 39-56.
Onderzoekt volkskundig een kerkrekening van 1552-53 uit de gemeente Wouw.
- MODDERMAN, P. J. R. — Het oudheidkundig onderzoek van de oude woongronden in de Over- en Neder-Betuwe. *Oudh. Med. Leiden n. r. XXX* (1949), 66-93, met kaarten.
— Het oudheidkundig onderzoek van de oude woongronden in de Bommelerwaard boven de Moerdijk. *Bull. Ndl. Oudheidk. Bond 6^e r. II* (1949), 191-215.
- NAARDING, J. — De Drenten en hun taal. Terreinvkenningen inzake de dialectgeografie van Drente. Zie *Bibl.* 1948, blz. 306.

- Rec. SLICHER VAN BATH, B. H. *Bijdr. Gesch. Ndl.* III (1948), 138-40.
- NOORDHOFF, L. J. — Jacob van Deventers plattegrond van de stad Groningen en haar naaste omgeving (ca 1567). *Groningen*, 1949.
Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 283.
- NÖRRENBERG, E. — De oorsprong van het woord Helweg. *Driemaand. Bladen* n. r. I (1949), 106-07.
Helwegen zijn voor een deel lijkwegen.
- SCHOLTENS, H. J. J. — Uit het verleden van Midden-Kennemerland. *Den Haag*, z. d.
Rec. GROESBEEK, J. W. *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 305-07.
- VLAM, A. W. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVI (1949), 582-83.
- SCHWARTZENBERG, B. VON — De oudste kolendelvingen in het land van Rode. *Maasgouw* LXIII (1949), 26-29.
Vervolg op de discussie in *Maasgouw* LXI (1947), 2-5; 18-21; 50-56, opgenomen in *Bibl.* 1947, blz. 173.
- SINNINGHE, J. R. W. — Het Alvershool te Nunen. *Brab. Heem* I (1949), 148.
- SMULDERS, F. W. — Beemd den „Hareman”. *Brab. Heem* I (1949), 158-59.
Deze naam wisselt af met 't *Harensse broek*; vgl. de beemdnaam *Tuldeman* naar de fam. van Tulden (Hilvarenbeek), enz.
- SPRENGER, J. — Beknopt overzicht der voor- en vroeghistorische oudheden en hun vindplaatsen in de gemeente Maastricht. *Oudheidk. Med.* (Leiden) n. r. XXIX (1948), 15-42.
- TOUSSAINT, A. J. — Voor het laatst „Calculen”. *Maasgouw* LXIII (1949), 14-15.
- VLAM, A. W. — De kadastrale archieven en hun betekenis voor de bodemkundige. *Landbouwk. Ts.* LXI (1949), 465-73.
- VINK, A. P. A. — Bijdrage tot de kennis van loess en dekzanden (diss. Wageningen). *Wageningen*, 1949.
- VLIS, J. A. VAN DER — Texel, land en volk in de loop der eeuwen. *Amsterdam*, 1949.
Rec. J(ANSMA), T. S. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 133-34.
- WIT, J. DE — Op Schrayershoek. *Speelwagen* IV (1949), 313.
Uitdrukking op Wieringen die herinnert aan de Schreierstoren te Amsterdam; schraye hoek = spits toelopende punt.
- ZWAAGDIJK, M. — Het Heilig land. *Speelw.* IV (1949), 184-85.

* * *

Wat de studie van de toponymie in Friesland betreft, kunnen wij er op wijzen dat de grote bedrijvigheid die wij in ons vorig overzicht hebben onderlijnd (zie *Bibl.* 1948, blz. 302 e. v.) geleid heeft tot de oprichting, in Sep-

tember 1949, van een *Toponymysk Wurkforbân* (1). Deze werkgemeenschap stond vooreerst onder de leiding van Prof. Dr J. H. BROUWER (Groningen), die thans is opgevolgd door Ds J. J. KALMA, die aanvankelijk het secretariaat waarnam. Van de hand van de laatstgenoemde ijverige onderzoeker van de Friese plaatsnamen, verscheen het volgend werk :

KALMA, J. J. — Fryske plaknammen I-II. *Ljouwert*, 1949.

Rec. BROUWER, J. H. *Vrije Fries* XL (1950), 207.

Beide delen zijn op dezelfde wijze opgevat en uitgegeven ; het eerste bevat 112 en het tweede 114 gecyclostyleerde blz. In een groot aantal kleinere paragrafen worden verschillende bestanddelen van de Friese toponymie besproken, aan de hand van een uitgebreide en waardevolle documentatie. Vooral als materiaalverzameling zal dit werk goede diensten bewijzen, niet het minst bij de studie van de inguaeonismen in de Ndl. toponymie. De S. erkent zelf geen taalkundige te zijn en in het tweede deel heeft hij zich inderdaad minder aan verklaringen gewaagd dan in het eerste. Benevens enkele tekeningen of schetsen zijn hier ook een paar verbreidingskaarten te vinden, o. m. een kaartje van de „waldnammen” (II, 104) en de „bosknammen” (II, 105). Voor het practisch gebruik werd telkens een register opgesteld (I, 108-11 ; II, 109-13) (2).

(1) Naast het *Toponymysk Wurkforbân* werd in de schoot van de Fryske Akademy, naast een *Genealogysk Wurkforbân* (waarover inlichtingen te vinden zijn in *It Beaken* XI (1949), 65-67 ; 169-70 ; 202), ook een Friese Commissie voor bodemkartering opgericht op 5 Februari 1949. Tot „kartearringslieder foar de Stifting foar Boaijemkartearring yn Fryslân”, werd J. S. VEENENBOS aangesteld. Zie hierover *It Beaken* XI (1949), 65.

(2) Dank zij de bereidwilligheid van Ds J. J. KALMA, waarvoor wij hem onze zeer welgemeende dank betuigen, kan hier nog gewezen worden op de volgende, meestal kleinere bijdragen over de Friese toponymie :

BONGA, S. E. WENDELAAR — In Rypster praetsje oer lân. *Pompeblêdden* XX (1949), 15-17.

CUIPERS, D. J. — Bijdrage voor de rechtsgeschiedenis van de gemeene dorpsgronden in Oostergo. 's-Gravenhage, 1949.

Rec. FOCKEMA ANDREAE, S. J. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 158.

GERBENZON, P. *Vrije Fries* XL (1950), 214-17.

GOSSES, G. *Museum* LIV (1949), 181-85.

Bespreekt ook de pln. Eestrum en een groot aantal veldnamen uit de omgeving.

DORP, C. VAN — De heerlijkheid en gemeente Maarsseveen. *Jaarb. Nijtarlake* 1949, 25-30.

Register met enige landerijnamen onder Nieuw-Maarseveen, eind 18^e eeuw.

GOEDE, A. DE — De Adelingen. *De Westfries* XII, afl. 4-6, blz. 1-36.

Geschiedenis van Redbad en de Friezen.

— Northerrike en Sutherrike. *De Westfries* XII, afl. 1-3, blz. 1-21.

Vermenging van sage en historie over Friezen, Ingwaëonen enz.

HALBERTSMA, H. — Niftarlake, Fries grensgebied? *It Beaken* XI (1949), 126-31.

Onderzoekt de grenzen van „citerior Fresia”.

— De zogenaamde *hege wieren* in Friesland, en hun betekenis.

It Beaken XI (1949), 174-82.

Zijn het vluchttheuvels of burchtheuvels?

JØRGENSEN, P. — Über die Herkunft der Nordfriesen (Kgl. Danske Vidensk. Selsk., Hist.-filol. Med. XXX, 5). *København*, 1946.

Rec. SCHIROKAUER, A. *Modern Lang. Notes* LXV (1950), 140-41.

Zie ook *Bibl.* 1948, blz. 305 (K. FOKKEMA) en 306 (JØRGENSEN).

KALMA, J. J. — Op 'e Brol to Ljouwert. *It Heitelân* XXVII (1949), 10-12.

Met naamsafleiding.

— In smoarch streamke yn it sompelân (de Moark). *It Beaken* XI (1949), 194-98.

Over de waternaam *Moark, Morck*.

KARSTEN, G. — Eenvorme, Informe, Yefforme. *Speelwagen* IV (1949), 305-08.

— Terschelling-Schellinkhout-Schellingwoude. *It Beaken* XI (1949), 171-74.

LAMPEN, W. — Alkmaarse straatnamen : Ritsevoort. *Speelwagen* IV (1949), 120.

— Oud-Alkmaarse straatnamen. *Speelwagen* IV (1949), 66-68.

— De Loet in Schagen en Uitgeest. *Speelwagen* IV (1949), 173-75.

Spreekt ook over de *Hoep* als veldnaam.

MOLEN, S. J. VAN DER — Bestaat er een „Friese” verkaveling? *Leeuwarder Crt.* 15 Juni 1949.

— „Stjelp” yn 1590 en 1640. *It Beaken* XI (1949), 84-85.

Over de plaatsbenaming *de Stelp*.

— Sporen van „dood-ijs” in de Wouden. *Leeuwarder Crt.* 25 Juni 1949.

— Ook Friesland heeft zijn brinkdorpen. *Leeuwarder Crt.* 5 Juli 1949.

OVERDIEP, G. — Franekeraga. *It Beaken* XI (1949), 139-43.

Onderzoekt o. m. de juiste betekenis van *ga* in het Ofri. recht.

POSTMA, O. — Foroarjen fan in pear nammen (Midslân, Klaarland, Gaerland): *Pompeblédden* XX (1949), 79-80.

SASSEN, A. — Van eigennaam tot soortnaam. *It Beaken* XI (1949), 143-49.

SIPMA, P. — Tronde. *Pompeblédden* XX (1949), 44-45.

— Utgong? *Pompeblédden* XX (1949), 128-33.

SPAHR VAN DER HOEK, J. J. — Tynningha-Teengia-Tynje. *It Beaken* XI (1949), 189-94.

In verband met de studie van de plaatsnamen in **Zuid-Afrika** kunnen wij wijzen op de volgende bijdragen :

COETZEE, A. — Twee plekname. *Ts. vir volkskunde en volkstaal* VI (1949/50), 1-7.

Volksetymologische en wetenschappelijke verklaring van de plaatsnamen *Blinkklip* en *Duiwelskloof*.

JACOBS, J. F. — Wes-Vrystaat. *Ts. vir volkskunde en volkstaal* IV (1947/48), 37-46.

Over „plekname en plaasname”, blz. 41-46.

SANK, Y. P. — Die name van Vereeniging en Baberton. *Ts. vir volkskunde en volkstaal* IV (1947/48), 58-60.

Verklaring van beide plaatsnamen.

VREEDEN, B. F. VAN — Die legende van Postmasburg. *Ts. vir volkskunde en volkstaal* V (1948/49), 90-92.

Naamverklarende legende betr. *Blinkklip*.

* * *

Over de studie van de toponymie van **Noord-Frankrijk** kan gewezen worden op volgende bijdrage :

COOLEN, G. — La confrérie de Saint-Omer au XIIe siècle. *Bull. Soc. Antiq. Morinie*, fasc. 320 (1949), 225-33.

Met uitgave van 12e-eeuwse lijsten van persoons- en plaatsnamen te St.-Omaars en omgeving (1).

(1) Historische bijdragen over de Noordfranse gebieden zijn de volgende :

ACKER, G. VAN — L'origine des institutions urbaines d'Arras. *Rev. du Nord* XXXI (1949), 105-25.

CELEN, V. — Frans-Vlaanderen in woord en beeld. *Antwerpen-Oudenaarde*, 1948, met kaart.

Rec. CLAES, A. *Toer.* XXVIII (1949), 305-06.

S., G. *Boekengids* XXVII (1949), 103.

COOLEN, G. — Les origines de la ville de Saint-Omer. *Bull. Soc. Antiq. Morinie*, fasc. 321 (1949), 274-88.

FEUCHÈRE, P. — Les castra et les noyaux pré-urbains en Artois du IXe au XIe siècles. *Arras*, 1949.

— L'origine et l'évolution sociale des châtelains de Saint-Omer (1042-1386). *Bull. Soc. Antiq. Morinie*, fasc. 321 (1949), 257-73.

— Le praetor urbanus de Saint-Omer. *Bull. Soc. Antiq. Morinie*, fasc. 320 (1949), 246-51.

LESTOCQUOY, J. — Histoire de la Flandre et de l'Artois (Que.

* * *

Ook dit jaar bezorgde ons Dr J. HUBSCHMID (Landes-topographie Bern) een volledige documentatie over de studie van de toponymie in het Duitstalig gebied van **Zwitserland**. Met onze oprechte dank aan onze medewerker, delen wij hieronder de door hem verstrekte bibliografische inlichtingen mede :

AEBISCHER, P. — Näfels = chantiers navals. *Zs. f. schweiz. Gesch.* 1949, 378-86.

BOESCH, B. — Ein Gang durch die heutigen Flurnamen der politischen Gemeinde Uster [Zürich]. *Blätter z. Heimatkunde u. Gesch. v. Uster* (Uster) 1949, 3-30.

DICKENMANN, E. — Die Flurnamen der Gemeinde Pfyng. *Beitr. z. Nf.* I (1949/50), 293-319 ; II (1950/51), 68-105.

FELBER, A. — Die Flurnamen der Gemeinde Dagmersellen [Luzern]. *Stans*, 1949 (S. A. aus dem „Geschichtsfreund“, Bd. 102, 49-98).

GUBLER, H. — Die Pflanzenwelt in den deutschschweizerischen Flurnamen. *Jahrb. v. d. Sekundarlehrerkonferenzen der Ostschweiz* 1949, 156-70.

HUBSCHMID, J. — Praeromanica. Studien zum vorromanischen Wortschatz der Romania, mit besonderer Berücksichtigung der frankoprovenzalischen und provenzalischen Mundarten der Westalpen (Romanica Helvetica, 30). *Bern*, 1949.

Rec. ELCOCK, W. D. *Modern Lang. Review* XLV (1950), 85-87.

— Zur Herkunft der Namen Glarus und Clariden. *Jahrb. d. hist. Vereins des Kantons Glarus* LIII (1949), XIII-XV.

ITEN, A. — Zug und Zeug. Eine topographische Bereinigung. *Geschichtsfreund* CII (1949), 205-10.

sais-je?, 375). *Paris*, 1949.

Rec. R., V. *Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 363.

X. *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 292.

MABILLE DE PONCHEVILLE, A. — Les saints de Flandre et d'Artois (Coll. Autrefois). *Grenoble*, 1949.

- Rogeneu und Malzimos, ein Namenpaar und seine Verwandten im Aegerital. *Heimatklänge, Sonntagsbeilage der Zuger Nachrichten* 1949, 39-40 ; 47-48.
- KLÄUI, H. — Die Namen der Heimat [in der Gegend von Winterthur]. *Zwischen Samstag und Montag, Beilage z. Neuen Winterthurer Tagblatt* 1949, Nr. 11, 14, 24, 28, 31, 32 und 37.
- SCHORTA, A. — Namenkundliches zur Lüener Stiftungsurkunde vom Jahre 1084. *Bündnerisches Monatsblatt* 1949, 99-112.
- Elemente der christlichen Kultur in den Ortsnamen Graubündens. *Bündnerisches Monatsblatt* 1949, 156-170.
- Romanische Flurnamen im Prättigau. Separatabzug aus der *Prättigauer Zeitung* 1949, Nr. 53, 56, 61, 67, 76.
- SCHWEINGUBER, M. — Siedlungs- und Flurnamen der Gemeinde Krauchthal [Bern]. *Langnau*, 1949.
- SZADROWSKI, M. — Um die Hölle herum. *Die Alpen XXV* (1949), 21-26 ; 70-80 ; 88-99.
Over pln. met het element *Höll, Hell* (bet. ook „steen”).

* * *

Met voldoening kan worden vastgesteld, dat wij thans weer vollediger inlichtingen kunnen inzamelen betreffende de naamkundige bedrijvigheid in **Duitsland**, waar de zo intense belangstelling voor de onomastiek geleidelijk toeneemt.

De Bonnse *Rheinische Vierteljahrsblätter* zijn sinds 1948 opnieuw verschenen en van het einde van 1949 af heeft het vooroorlogs leidend *Zeitschrift für Namenforschung* een degelijke voortzetting gekregen in het uitstekend internationaal tijdschrift *Beiträge zur Namenforschung* (Heidelberg, C. Winter, I (1949/50), dat door Prof. H. KRAHE

(Tübingen), in samenwerking met de Zwitserse geleerde Prof. E. DICKENMANN, wordt geleid (1).

Belangrijke bijdragen over de Germaanse en inz. Duitse toponymie zijn :

BACH, A. — Lateinisch *mons* in deutschen Ortsnamen. Ein Beitrag zur Kenntnis der Germania Romana. *Beitr. z. Nf. I* (1949/50), 170-80.

Buitengewoon stevig gedocumenteerde bijdrage over de etymologie van Ems (200 n. Chr., *Aviomonte* < **Auberg*; 880, in *Aumenzu*; 959, *Ouminci*), met meesterlijke taalkundige en toponymische uitweidingen.

DICKENMANN, E. — Über einige alte Flussnamen Osteuropas. *Beitr. z. Nf. I* (1949/50), 85-98.

DITTMAYER, H. — Das Problem der Flussnamen auf *-apa*. Eine Entgegnung. *Rhein. Viert. XIV* (1949), 226-30.

Met een „Stellungnahme von seiten der Vorgeschichte“ door R. VON USLAR, *ibid.*, 231.

S. heeft aan de *-apa*-namen een uitvoerige, nog niet gepubliceerde studie gewijd, waarin hij, tegen H. KRAHE, betoogt dat de zeer verspreide *-apa*-namen — een dichte groepering ligt o. m. in de driehoek Aken-Bergen-Brussel — niet Illyrisch, maar Fransisch zijn. Zowel taalkundig-etymologische als oudheidkundige argumenten schijnen deze werkhypothese aanvaardbaar te maken.

EKBLOM, R. — Germanische und slavische Palatalisierung in Ortsnamen des östlichen Alpengebiets. *Språkvetsällskap. i Uppsala förhandl.* 1949-1951, 37-52.

GERHARDT, D. — Über die Stellung der Namen im lexikalischen System. *Beitr. z. Nf. I* (1949/50), 1-24.

Philosofische beschouwingen over het wezen van de eigenamen, die vergeleken worden met de categorie der interjekties, met nuttige toepassingen voor het onomastisch onderzoek.

HEGEL, E. — Geschichtsschreibung der kölnischen Pfarrei als Aufgabe. *Rhein. Viert. XIV* (1949), 176-89.

Wijst op het belang van de studie der kerkpatronen en van de nederzettingsgeschiedenis voor de geschiedschrijving van het parochiewezen.

(1) Over de *Beiträge* schrijft K. G. LJUNGGREN in *Arkiv f. nord. filol.* LXIV (1949), 316 en ook J. SAHLGREN in *Namn och bygd* XXXVII (1949), 198-99.

KRAHE, H. — Alteuropäische Flussnamen. *Beitr. z. Nf.* I (1949/50), 24-51 ; 247-66.

Na zeer gevatte inleidende beschouwingen over de hydronymie, behandelt S. de „Schichten der Flussnamengebung” in het Main-bekken en onderscheidt daarbij : A. Duitse samengestelde waternamen (met *-graben*, *-bach*, *-aha*) en enkelvoudige hydroniemen ; B. Slavische namen ; C. vóór-Duitse namen zoals de *-apa*-namen, blz. 45 e. v. ; verder de namen van het type **Neidā*/**Nidā*, *Dubro*/*Dubrā*, *Glan*, *Tarus*/*Tara*, *Atur-*, *Nava*, *Adranos*/*Adrana*, *Rhodanus*, *Moinos*, Namen met *-no*-suffix.

— Beiträge zur illyrischen Wort- und Namenforschung [22-25]. *Idg. Forsch.* LIX (1944/49), 62-83 ; 166-85.

— Ortsnamen als Geschichtsquelle (Vorträge u. Studien zur Idg. Sprachwissenschaft, Namenforschung u. Altertumskunde, Heft 1). *Heidelberg*, 1949.

— Die Indogermanisierung Griechenlands und Italiens. Zwei Vorträge (Vorträge u. Studien..., Heft 2). *Heidelberg*, 1949.

— Süddeutsche Flussnamen 3. *Beitr. z. Gesch. dt. Sprache u. Lit.* LXX (1948), 454-59.

— Süddeutsche Flussnamen 4. *Beitr. z. Gesch. dt. Sprache u. Lit.* LXXI (1949), 470-79.

— Keltisch oder Illyrisch? *Festschrift E. Wahle* (1950), 287-307.

KRETSCHMER, P. — Die frühesten sprachlichen Spuren von Germanen. *Zs. f. vergl. Sprachforschung* LXIX (1948), 1-25.

NIESSEN, J. — Geschichtlicher Handatlas der deutschen Länder am Rhein. Mittel- und Niederrhein (Veröffentl. d. Instituts f. geschichtl. Landeskunde, Bonn). *Köln-Lörrach*, s. d. [1950].

Benevens de archeologische kaarten door K. TACKENBERG en de verspreidingskaart van de Frankische rijengrafvelden van K. BÖHNER, bevat deze atlas de volgende naamkundige kaarten : Rheinisches Namengut (Gebirge, Flüsse und Siedlungen) in römischer Überlieferung (von L. WEISGERBER) ; die heutige Verbreitung des Flurnamens „Wingert” ; rheinische Mundarten : Sprachräume und Sprachgrenzen von (†) W. WILL.

SCHMITTEIN, R. — Quatre toponymes germaniques en Lituanie. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 15-20.

Behandelt de namen *Alsėdziai*, *Kėdainiai*, *Raseiniai* en *Šiauliai* waarin Germ. psn. zouden schuilen.

SCHNETZ, J. — Untersuchungen über die Quellen der Kosmographie des anonymen Geographen von Ravenna. *München*, 1942.

Rec. HOFMANN, J. B. *Idg. Forsch.* LIX (1944/49), 240-41.

SCHRÖDER, E. — Deutsche Namenkunde. Gesammelte Aufsätze zur Kunde deutscher Personen- und Ortsnamen. 2. stark erweiterte Auflage, besorgt von L. WOLFF. *Göttingen*, 1944.

Eerst in dit overzicht kunnen wij de nieuwe uitgave van dit belangrijk naamkundig werk vermelden, waarover in *Bibl.* 1938, blz. 435-437 en in de *Mededeelingen Vla. Top. Ver.* XVIII (1942), 21-52 uitvoerig werd geschreven.

Hier volgt de lijst van de bijdragen van de grote naamkundige E. SCHRÖDER († 1943), die in de eerste uitgave niet werden opgenomen :

Grundgesetze für die Komposition der altdeutschen Personennamen, 12-27 ; Die nordhumbrische Königsgenealogie, 28-38 ; Die Pflanzen- und Tierwelt in den deutschen Personennamen, 39-53 ; Das Schwinden und die Überreste nordischer Namengebung bei den Normannen, 61-65 ; Schneider und Nähterin, 136-37 ; Bachnamen und Siedlungsnamen in ihrem Verhältnis zueinander, 356-67 ; Landesart, Kultur und Wirtschaft nach dem Zeugnis der französischen Ortsnamen, 397-402 ; Namenregister, 403-13 ; Sachregister, 414-16.

SCHWARZ, E. — Die bairische Landnahme um Regensburg im Spiegel der Völker- und Ortsnamen. *Beitr. z. Nf.* I (1949/50), 51-71.

— Die zeitliche Schichtung der deutschen Ortsnamen. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 65-78.

Overzicht van de chronologische stratificatie der oudste plaatsnamentypen in W.- en O.-Duitsland, terloops vergeleken met de toestand in Vlaanderen en Engeland (1).

STEINBERGER, L. — Vom historischen Ortsnamenbuch von Bayern. *Zs. f. bayer. Landesgesch.* XV (1949), 37-39.

TRAUTMANN, R. — Die elb- und ostseeslavischen Ortsnamen II (Abh. dt. Ak. Wiss. Berlin, Phil.-hist. Kl. 1947, 7). *Berlin*, 1949.

Het eerste deel werd vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 314.

(1) Wij vestigen thans reeds de aandacht op de door E. SCHWARZ onlangs gepubliceerde synthetische studie over de Duitse toponymie onder de titel : Deutsche Namenforschung. Bd. II. Orts- und Flurnamen. *Göttingen*, 1950. Zie Bd. I, *Bibl. Psn.*, blz. 252.

TRIER, J. — Heide. *Archiv f. Lit. u. Volksdicht.* I (1949), 63-103 (1).

* * *

In verband met het toponymisch onderzoek in **Engeland** kunnen wij dit jaar wijzen op de volgende studiën :

ARNGART, O. — Middle English dialects. *Studier i mod. språkvetsenskap* XVII (1949), 17-29.

Over het belang van de naamkunde voor de studie van de Me. dialecten en de problemen die zich hierbij voordoen.

FÖRSTER, M. — Der Flussname Themse und seine Sippe... zie *Bibl.* 1942, blz. 428 ; 1943, blz. 214.

Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 538-41.

HALLQVIST, H. — Studies in Old English fractured *ea*. Zie *Bibl.* 1948, blz. 316.

Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 561-62.

QUIRK, R. *Modern Language Review* XLIV (1949), 256-58.

LÖFVENBERG, M. T. — English dialectal *slait*, *sleight* „a sheep-pasture”. *Studier i mod. språkvetsenskap* XVII (1949), 87-94.

REANY, P. H. — Place-Names of Cambridgeshire... zie *Bibl.* 1944, blz. 352.

Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 536-38.

RICHMOND, I. A.-CRAWFORD, O. G. S. — The British section of the Ravenna Cosmography. *Archaeologia* 1949, 1-50.

(1) Historische of toponymisch-monografische bijdragen over Duitse toponymie zijn o. m. de volgende :

FRÖLICH, K. — Die Goslarer Strassennamen. Ein Beitrag zur städtischen Verfassungstopographie des Mittelalters und zur vergleichenden Strassennamenforschung (Giessener Beiträge z. dt. Philologie, 90). *Giessen*, 1949.

LONKE, A. — Römer, Franken, Sachsen zwischen Ems und Elbe. 5 Untersuchungen (Giess. Beitr. z. dt. Phil. 88). *Giessen*, 1946.

MARTIN, F. — Salzburger Strassen... und Erklärung ihrer Namen. *Salzburg*, 1949².

* * *

Voor **Ierland** wensen wij te wijzen op de nieuwe uitgave van :

JOYCE, P. W. — Origin and history of Irish names and places. *Dublin*, [new ed.].

* * *

Over de studie van de toponymie in de **Verenigde Staten** van Amerika hebben wij weer heel wat documentatie kunnen verzamelen.

Vooreerst publiceerde de officiële „Board on Geographic Names” te Washington de volgende documenten :

The geographical names of Antarctica. Decisions rendered between May 1947 and January 1949 (Special publication no. 86, suppl. no. 1). *Washington*, 1949.

Directions for the treatment of geographic names in Svalbard [Norway] (Spec. publ. no. 87). *Ibid.*, 1949.

Decision Lists nos. 4810-4812 ; 4901-4904 (Portugal, Spain, Italy etc.). *Ibid.*, 1949.

Verder hebben wij van de volgende bijdragen kennis gekregen :

CASSIDY, F. G. — The Place-names of Dane county, Wisconsin (Public. Amer. Dialect Society, n° 7). *Greensboro N. C.*, 1947.

Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 549.

GOETHE, C. — What's in a name? *Sacramento* (Calif.), 1949.

GUDDÉ, E. G. — 1000 California place names, their origin and meaning. *Berkeley*, 1949².

De eerste uitgave werd vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 319.

— California place names. *Berkeley*, 1949.

KENNY, H. — West Virginia place names. Zie *Bibl.* 1947, blz. 182.

Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 551-52.

- KOCH, E. — Geographic names of western Montana and northern Idaho. *Oregon Historical Quart.* XLIX (1948), 63-72.
- MC MILLAN, J. B. — Observations on American place-name grammar. *American Speech* XXIV (1949), 241-48. Morfologie, syntaxis, enz., van Amer. plaatsnamen.
- PEARCE, T. M. — Names and places. *Western Folklore* VIII (1949), 156.
„Summarizes the studies so far published for American place names”.
- New Mexico place-name dictionary. *Western Folklore* VIII (1949), 257-59.
- RAISZ, E. — General Cartography. *New York-Toronto-London*, 1948.
Rec. ERIKSSON, M. *Sv. landsmål och sv. folkliv* LXXII (1949), 169-71.
- SEALOCK, R. B.-SEELY, P. A. — Bibliography of place name literature... zie *Bibl.* 1948, blz. 320.
Rec. BENTLEY, H. W. *American Speech* XXIV (1949), 61-63.
- STEWART, G. R. — Names on the land. Zie *Bibl.* 1947, blz. 182.
Rec. MALONE, K. *Modern Language Notes* LXIV (1949), 550-51.

* * *

Met betrekking tot de **Skandinavische** toponymie (1) kunnen wij ten slotte de volgende bijdragen vermelden, die ons in een of ander opzicht interessant vergelijkingsmateriaal aan de hand doen.

- ANDERSEN, H.-ANDERSEN, P. — Bibliography of Scandinavian philology XIX. From the middle of 1945 to the end of 1946. *Acta phil. Scandinavica* XIX (1950), 231-351.

Vervolg van de voortreffelijke uitvoerige bibliografie, ver-

(1) Op 1 Juli 1950 werd prof. JÖRAN SAHLGREN, de grootmeester der Zweedse plaatsnamenstudie, tot het emeritaat bevorderd. Moge hij nog vele jaren zijn rijke ervaring als geleerde en uitgever ten dienste stellen van de naamkundige wetenschap.

meld in *Bibl.* 1947, blz. 182. Zij kan ook aan niet-Skandinavisten goede diensten bewijzen, omdat van al de vermelde studiën een Engelse samenvatting wordt gegeven. Zie inz. over plaats- en persoonsnamen, blz. 248-74.

BEITO, O. T. — Norske saeternamn (Instituttet f. sammenlignende Kulturforskning, B 45). *Oslo*, 1949.

In 1933 werd onder leiding van Rijksarch. A. STEINNES een aanvang gemaakt met het onderzoek van de Noorse *saetrar* (bergweiden met verblijfplaatsen), met het oog op hun geschiedenis, hun namen, de gebruiken, enz. Deze studie is de eerste die in dit verband is verschenen en zij is tegelijk de belangrijkste publicatie van het jaar op het gebied van de Noorse toponymie. Vgl. ook het opstel dat S. verleden jaar heeft uitgegeven in *Maal og minne* 1948 (*Bibl.* 1948, blz. 326).

Danmarks Stednavne IX. Viborg Amts Stednavne... zie *Bibl.* 1948, blz. 321.

Rec. AAKJÆR, S. *Fortid og Nutid* XVIII (1949), 75-79.

JOHANNISSON, T. — Årsberättelse från Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola 1947-48. *Sv. landsmål och sv. folkliv* LXXII (1949), 209-10.

Jaarverslag over de werkzaamheid van het Göteborgs Instituut gedurende 1947-1948.

NORRBY, R. — Hester som appellativ i dialekt. *Namn och bygd* XXXVII (1949), 32-33.

In verband met de discussie tussen EKENVALL en MODÉER (zie laatst *Bibl.* 1947, blz. 189), bewijst S. met een aantal voorbeelden, tegen de bewering van EKENVALL in, dat *hester* of *hister* werkelijk in bepaalde Zwe. dialecten als appellativum gebruikelijk is (geweest), met de betekenis „bosje van jong of klein loofhout” (vgl. Ndl. *heester*).

WIDDING, O. — Markfaelleskab og Landskifte. Studier over lollandske Markbøger 1681 og 1682. Diss. *København*, 1949 = *Aarb. f. nord. Oldkyndighed* 1948, 277 blz.

Rec. LJUNGGREN, K. G. *Arkiv f. nord. filol.* LXIV (1949), 315.

Merkwaardige studie over gemeentegronden en landverdeling, waarbij verschillende principiële kwesties der toponymie kritisch onderzocht worden, o. m. de overgang van appellativum tot pln., de chronologie, verband tussen naam en kultuurvorm, enz.

Bovendien werden ook dit jaar een groot aantal vraagstukken van min of meer locale aard onderzocht, maar op dit stuk mogen wij volstaan met een zeer beperkte keuze.

EJDER, B. — Två östskånska sockennamn. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 20-31.

Verklaring van de Zuidzwe. kerspelnamen *Everöd* en *Fjälkinge*, waarbij de bestanddelen Ogm. **wariþ* „strand enz.” (Mnl. *weert*, *waert*) en No. dial. *kinn* „bergzijde” (oorspr. = Ndl. *kin*) ter sprake komen.

HOLM, G. — Bottniska namnstudier. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 79-94.

Behandelt drie verschillende kwesties : 1. de stadsnaam *Pite*, oorspr. waternaam (naar het geluid van het water?); 2. het woord *käl* als appellativum en toponymisch bestanddeel (hangt samen met *köl*, waarover LINDBERG zie *Bibl.* 1943, blz. 221); 3. het gebruik van het lidw. in plaatsnamen.

INGERS, I. — Gatunamn i Lund. *Lundagård* 1949, nr 13.
Over straatnamen te Lund.

JENSEN, K. B. — Isoglosses toponymiques en celtique et en germanique. *Classica et Mediaevalia X* (1949), 165-69.

Vgl. de nota van S., vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 327.

KNUDSEN, G. — Vore landsbyers navne. *Mellemskolens læsebog III*.

KUHN, H. — Birka auf Island. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 47-64.

Deze bijdrage houdt verband met het sinds jaren betwiste *Birka*-probleem (of wel autochthoon woord „berk”, of wel de juridische term Ofri. **bi-'rek* > Skand. *'bi-'rek*) en de kwestie van de migratie der plaatsnamen.

Vgl. ook E. HJÄRNE, Sveriges holme och Bjärköarätten. *Acta Akademicae Aboensis, Humaniora* 18.

LANGENFELT, G. — Skönhetskänslan i ortnamn. *Arbetarkalendern (Stockholm)* 1949.

Enkele beschouwingen over de vroegere opvattingen van natuurschoonheid en over de interpretatie van (Zweedse en Engelse) plaatsnamen, die een element als *schoon*, *groen*, enz. bevatten.

LINDÉN, B. — Två adjektivsuperlativer i substantivisk användning som höjdbeteckningar. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 34-46.

Betr. de superl. *högst* „hoogst” en *knäst* (vgl. Own. *knär* „degelijk, krachtig, sterk”) die, zelfstandig gebruikt, voorkomen als hoogtebenamingen.

LINDQVIST, N. — Namnet Säffle. *Namn och bygd XXXVII* (1949), 176-94.

Bedoelde Zwe. naam wordt ontleed in *säv*, een benaming voor verschillende waterplanten, + *fyghle* „speel- of broedplaats van vogels”, waaruit vermoedelijk „plaats voor vogeljacht”.

LJUNGGREN, K. G. — Ortnamns bitoner. *Nordisk tidskr. (Lett.)* 1949.

MOBERG, L. — Nordiska ortnamn på Vin-. *Namn och bygd* XXXVII (1949), 112-53.

Dit woord komt voor in verschillende Skand. dialecten en plaatsnamen en wordt vertaald door „vogelspel, plaats waar woudvogels spelen (bij het paren)”. De etymologie, waarbij Ndl. *wouw* ter sprake komt, wordt uitvoerig behandeld op blz. 136-53.

MODÉER, I. — Hornstäve. *Namn och bygd* XXXVII (1949), 154-75.

Bespreekt in dit verband het element *horn* „1. bocht, inham, landtong (oorspr. hoorn van een dier); 2. hoek” en het bestanddeel *stav* als simplex of in composita gebruikelijk voor „grensteken”. Op blz. 171-75 weidt S. uit over de betekenis van het *-ia*-suffix (vgl. Lat. *latifundium* : *fundus*, *adverbium* : *verbum*).

OLOFSON, C. — Wie *Aos* zu *Ahus* wurde. Ein Zeugnis des mnd. Einflusses im mittelalterlichen Schonen. *Niederdt. Mitteil.* V (1949), 174-77.

SAHLGREN, J. — Härads- och sockennamnen [i Göstrings, Kinda och Ydre härad]. *Sveriges Bebyggelse, Landsbygden, Östergötlands län* 6.

— Sockennamnen. *Sveriges Bebyggelse, Landsbygden, Älvsborgs län* 3, 6.

— Sockennamnen [i Uppsalatrakten]. *Sveriges Bebyggelse, Landsbygden, Uppsala län* 2.

— Det uppländska sockennamnet Alunda. *Studier i nord. fil.* XXXIX (1949).

SAHLGREN, JÖREL — Om bebyggelsenamn bildade av ordet hammar „höjd”. *Ortnamnssällsk. i Upps. årsskr.* 1949, 3-17.

Over nederzettingenamen met het bestanddeel *hammar* „hoogte”, geïllustreerd met drie verbredingskaartjes.

SKULERUD, O. — Om namnet Fjon. *Från Fjon til Fusa* 1949.

STÅHL, H. — Tisdag, Tyr och Tisaren. *Ortnamnssällsk. i Upps. årsskr.* 1949, 18-22.

Betoogt dat de godennaam *Tyr* veel minder in de Skand. toponymie terug te vinden is dan men vroeger heeft gemeend.

THORS, C. E. — Stadsnamen i Finland. En översikt. *Ortnamnssällsk. i Upps. årsskr.* 1949, 23-29.

Overzicht van de (Zwe.) stadsnamen in Finland, met een paar voorbeelden van Fi. naamvormen ontwikkeld of vertaald uit oorspr. Zwe. benamingen.

WESSÉN, E. — Våra sockennamn. *Linköpings stift i ord och bild* 1949.

ÅKERBLOM, B. — Hästö-området i Sottunga. En namnundersökning (overdr. uit *Folkmålsstudier* XIV). *Helsingfors*, 1949.

LIJST VAN BRONNEN EN VERKORTINGEN

Bij de vroeger opgegeven bronnen die met het oog op onze overzichten worden geëxcerpeerd, gelieve men de volgende te voegen :

Archiv f. Lit. u. Volksd. = Archiv für Literatur und Volksdichtung im Auftrag des Verbandes deutscher Vereine für Volkskunde. I. *Lahr i. B.*, 1949.

Beitr. z. Nf. = Beiträge zur Namenforschung in Verbindung mit Ernst Dickenmann hrsg. von Hans Krahe. I. *Heidelberg*, C. Winter, 1949/1950.

Bijdr. Gesch. Brab. = Bijdragen tot de geschiedenis bijzonderlijk van het oud hertogdom Brabant, reeks III (red. F. PRIMIS). I. *Antwerpen-Gent*, 1949.

Brab. Heem = Brabants Heem — Tweemaandelijks tijdschrift voor Brabantse Heem- en Oudheidkunde, uitg. vanwege de Stichting „Brabants Heem”. I. *Bergen op Zoom*, 1949.

Driemaand. bladen = Driemaandelijkse bladen. Tijdschrift voor taal en volksleven in het Oosten van Nederland, nieuwe serie I. *Zwolle*, 1949.

Jaarb. Meetjesland = Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het heemkundig genootschap van het Meetjesland. I. *Evergem*, 1949.

Land v. Aalst = Het Land van Aalst. Tijdschrift van de heemkundige vereniging „Het Land van Aalst”. I. *Aalst*, 1949.

Rev. int. Onomastique = Revue internationale d'Onomastique — Noms de lieux — Noms de personnes. Directeur scientifique : Albert Dauzat. I. *Paris*, Ed. d'Artrey, 1949.

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN

1. CARNOY, A. — Origines des noms des communes de Belgique, y compris les noms des rivières et principaux hameaux I-II. *Louvain*, 1948-1949.

Rec. GYSSELING, M. *Museum* LIV (1949), 113-14 [zie ook Id. *Ovla. jaarb.* 1948, 297].

LEGROS, É. (& REMACLE, L.) *Com. Top.* XXIII (1949), 160-83 [betr. deel I].

SCHÖNFELD, M. *Leuv. Bijdr. Bijbl.* XXXIX (1949), 92-94.

VENDRYES, J. *Bull. Soc. Ling. Paris* XLV (1949), 117-19.

VINCENT, A. *Ant. class.* XVIII (1949), 474-76.

Deze tweede uitgave van CARNOY's standaard-woordenboek, aangekondigd in *Bibl.* 1948, nr 2, verschilt merkkelijk van de eerste uitgave, die werd besproken in *Bibl.* 1939, nr 1. Het aantal bestudeerde namen is aanzienlijk groter en de verklaringen zijn herwerkt of geheel nieuw. Bovendien is hier een uitvoerige inleiding aan toegevoegd, waarin o. m. de opeenvolgende lagen van de Belgische toponymie en de namenschat voor verschillende soorten van terreinen op instructieve wijze worden overzien (*Considérations générales*, blz. VII-XXXVII). Het eigenlijk woordenboek beslaat 786 blz. en is werkelijk een mijn van inlichtingen, vooral in taalkundig-etymologisch opzicht; nochtans heeft S. ook in de mate van het mogelijke rekening gehouden met de geografische en de historische realia. Het is een onontbeerlijk werk, dat getuigenis aflegt van de belezenheid en de taalkundige vaardigheid van S., maar ook van zijn moed, omdat hij een taak heeft aangedurfd waaraan geen Germanist of Romanist zich tot dusver heeft gewaagd. Er diende niet alleen een uitgebreide literatuur te worden verwerkt, maar ook een verklaring voorgesteld te worden van een groot aantal namen, waarvoor geen oude vormen in druk zijn verschenen of die nog niet bestudeerd werden. Zonder twijfel zal dit woordenboek daardoor ook velen aansporen om de hen interesserende toponiemen speciaal in studie te nemen.

2. — Le vocabulaire orographique de la basse latinité. *Ant. class.* XVIII (1949), 325-34.

Overzicht van de Gallo-Rom. en Gallo-Frank. bestanddelen die een hoogte of een laagte aanduiden en bewaard zijn gebleven in Belg. en Noordfra. plaatsnamen. Onder de hoogtenamen worden vermeld: *mons* (met talrijke afleidingen), *podium* (Mnl. *poye*), *collis/collia* (Vla. *coillie*), Germ. **huka*, *kokke*, enz. Uit benamingen van een laagte of diepte in het terrein verklaart S. onder meer *Jesseren*, *Schavei*, *Finteele*, *Bassei*.

3. — Waarom naamkunde? *Onze Alma Mater* III (1949), afl. 3, 16-19.

Aan de hand van een aantal voorbeelden illustreert S. het

belang van de toponymie voor de taalkunde (inz. de woordenschat), voor de kennis van de oude economische en sociale toestanden, de oudheidkunde, de voorgeschiedenis, enz.

4. DRAYE, H. — De heemkundige beweging en het toponymisch onderzoek. *Brab. Heem* I (1949), 39-41.

Wijst op de mogelijkheden van de locale verenigingen voor het toponymisch onderzoek.

5. LINDEMANS J. — Practische zuivering van de kadastrale benamingen [samenvatting]. *Com. Top.* XXIII (1949), 16-17.

De bestudeerde namen dienen te worden vergeleken met de beste oude grafieën en met de plaatselijke uitspraak (1).

6. LOEY, A. VAN — De studie der Nederlandse plaatsnamen in België in de laatste jaren. *Nom. Geo. Neerl.* XIII (1949), 11-18.

(1) Dat niet alleen te onzent de vraagstukken in verband met de zgn. „cartografische toponymie” en inz. met de modernisering van de toponiemen op officiële documenten, zoals stafkaarten, kadasterplans, gesteld worden, moge blijken uit de volgende bijdragen die dezelfde problemen behandelen :

- BURRILL, M. F. — Principles underlying domestic place name decisions in the United States. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 197-212.

Over de United States Board on Geographic Names — opgericht in 1890 — en de in Amerika geldende principes op het gebied der cartografische toponymie.

- FAVARGER, A. — Les noms de la nouvelle Carte Nationale en Suisse romande. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 123-27.

Principes die gevolgd werden bij de modernisering van de Zwitserse officiële kaart [waarover A. DAUZAT, *ibid.*, 121-23] en de daarbij toegepaste schrijfwijze.

- GAVIRA, J. — La cuestión de las transcripciones geográficas. *Estudios geográficos* (Madrid) X (1949), 403 vlg.

- GAILLARD, E. — Les noms en *oz* et *az* des communes savoyardes. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 258-60.

Over de vervanging op de officiële kaarten van de zuiver grafische suffixen *oz* en *az* door *e* (*o* of *a*) in de betrokken gemeentenamen. A. DAUZAT vermeldt (*ibid.*, 260) de oprichting, in 1947, van een *Commission de revision des noms des communes de France*, met de opdracht die haar werd toevertrouwd.

Zie ook A. DAUZAT, La réforme de la nomenclature cartographique : à propos des noms de lieux savoyards en *az* et en *oz*. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 27-32 ; 174-76.

Over de modernisering van de nomenclatuur van zeekaarten van de Franse kust, die door de „Service hydrographique de la Marine” wordt tot stand gebracht zie *Rev. int. Onomastique* I (1949), 307-08.

Aan de hand van de jaarlijkse overzichten van stellers dezes, schetst S. „enkele problemen en resultaten van de Zndl. toponymie in de jongste tien jaren”.

7. ROELANDTS, K. — Losse aantekeningen uit de vergelijkende toponymie. *Hand. XVIIIe Vla. Fil. Congres* [Gent 1949], 181-84.

Vergelijking van de Ndl. en de Skand. toponymie, met enkele voorbeelden van gemeenschappelijke bestanddelen, semantische parallellen en identische plaatsnametypen die interessant zijn voor de geschiedenis van de bewoning. Een kortere samenvatting van dit referaat verscheen in de programmabrochure van het Congres, blz. 40.

8. — Het naamkundig onderzoek in Skandinavië II. Het toponymisch onderzoek in Zweden, 2. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 63-71.

Voortzetting van de in *Bibl.* 1948, nr 6 vermelde bijdrage, met een overzicht van de historiek en de werkzaamheid van het Instituut te Uppsala en een beschrijving van de toponymische reeksen die onder leiding van J. SAHLGREN worden uitgegeven.

9. — Bibliographie. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 10; 42; 76.

Inhoudsopgave van een aantal feestbundels en naamkundige tijdschriften.

10. VINCENT, A. — Toponymie préhistorique. *Ac. Roy. Bull.* 5e sér. XXXV (1949), 82-93.

Rec. DAUZAT, A. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 227-28.

Kritische en tot voorzichtigheid aanmanende beschouwingen over de prae-Idg. wortels.

Zie ook A. DAUZAT, *Chronique de toponymie* XLIV. Les recherches sur le pré-indo-européen. *Rev. ét. anc.* LII (1950), 110-12.

11. WIJER, H. J. VAN DE -DRAYE, H. -ROELANDTS, K. — De plaatsnamenstudie in 1948. *Com. Top.* XXIII (1949), 289-362.

Rec. [over de overzichten van de laatste jaren] :

HELSEN, J. *Toer.* XXVIII (1949), 647.

MOSSÉ, F. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 77-78.

Deze studie bevat 67 nummers betreffende de Zndl. toponymie, alsmede een overzicht van de naamkundige studiën in de verschillende Germaanse taalgebieden, en een groot aantal items waarin de voor de naamkundigen belangwekkende bijdragen worden vermeld.

Verscheen ook in de reeks *Bijlagen* van het Leuvens Instituut als nr 28.

12. WILDE, J. DE — Opvatting en uitbouw van de plaatselijke geschiedenis. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 265-93.

Wijst op de grote betekenis van de toponymie voor het plaatselijk historisch onderzoek en geeft „enkele praktische richtlijnen voor het opzoeken der ontwikkelingsgeschiedenis”. Deze laatste berust, volgens de door S. gevolgde methode, op de „kavelgeschiedenis, dit is het opmaken van de afzonderlijke geschiedenis van elke kavel grond op basis van het oud kadaster” (blz. 273). De documentatie die voor de kavelgeschiedenis ter beschikking staat en de merkwaardige werkwijze die door S. voor zijn onderzoek in het Waasland gevolgd werd, worden overzichtelijk en levendig beschreven. Treffend wordt gewezen op de noodzakelijke samenwerking van geschiedenis en taalkunde op het gebied der toponymie : „Leggen wij aan de taalkundigen goed geschotelde plaatsnamen voor, dan kunnen zij ons in ruil fijne verklaringen geven.” Een zeer interessant opstel !

Talrijke inlichtingen van bibliografische aard over de studie van de onomastiek in verschillende taalgebieden vindt men ook in :

COMITÉ INTERN. PERMANENT DE LINGUISTES — Bibliographie linguistique des années 1939-1947. *Utrecht-Bruxelles*, I, 1949 ; II, 1950.

Rec. GERLACH ROYEN. *Museum* LIV (1949), 161-64.

Zie inz. over de naamkunde in het algemeen : I, 38-39 en II, 287 ; over de toponymie : I, 39-54 en II, 287-305 ; over de anthroponymie : I, 54-60 ; II, 305-10.

AFD. II. — BIJZONDERE VRAAGSTUKKEN

C. — Varia.

13. CARNOY, A. — Het element *aard* in de naamkunde.
Com. Top. XXIII (1949), 257-63.

Poging van classificatie der *aard*-namen volgens de betekenis van hun eerste lid. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de toponiemen die in persoonsnamen teruggevonden worden.

14. — Het vraagstuk van de „Heusden” [samenvatting].
Com. Top. XXIII (1949), 15-16.

Onderzoekt de suggestie van J. DEVLEESCHOUWER, de *Heusden*-namen te beschouwen als een ontwikkeling van een laat-Lat. **hospitinium*. S. meent dat dit prototype niet „herberg” betekent, maar dat het dient in verband te worden gebracht met *hospes* „bewoner van een staatseigendom > staatspachter”.

15. HERBILLON, J. — Le paradis et l'enfer dans la toponymie liégeoise. *Folkl. Stav.-Malmedy XIII* (1949), 67-71.

Rec. D(AUZAT), *A. Rev. int. Onomastique* II (1950), 225.

Bespreekt terloops de Ndl. pln. *Hemelrijk*, 't *Vagevuur*, *ter Heil* (*ter Helle*).

AFD. III. — ANTWERPEN EN BRABANT

A. — Generalia.

16. ERENS, M. A. — De oorkonden der abdij van Tongerlo I. *Antwerpen*, 1948.

Rec. BOLSÉE, J. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 641-43.

PETERS, R. *Tax. n. r.* XVI (1950), 80.

P(ERIMS), F. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. II (1950), 126-27.

Het eerste van deze op drie delen berekende publicatie bevat 284 acten, gaande van 1130 tot 1294, uit de bekende oorkondenboeken van de abdij van Tongerlo. Met een uitgebreid register op de plaats- en persoonsnamen. Een buitengewone aanwinst voor de naamkundige opzoekingen (1).

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

ANTWERPEN

17. PRIMS, F. — Geschiedenis van Antwerpen. Register

(1) Historische bijdragen die voor Brabant en Antwerpen in het algemeen belangrijk zijn, worden hieronder opgesomd :

HAEGENDOREN, M. VAN — Inventaris van het Archief van den Drossaard van Brabant en van den Provoost-Generaal van het Hof en van de Nederlanden. *Brussel*, 1949.

Rec. L(INDEMANS), J. *E. S.-Br.* XXXII (1949), 255.

KERREMANS, CH. — Étude sur les circonscriptions judiciaires et administratives du Brabant et les officiers placés à leur tête par les ducs antérieurement à l'avènement de la Maison de Bourgogne (1406) (Ac. roy. mém. in-8°). *Bruzelles*, 1949.

Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 101-102.

RIDDER, A. DE — Les villes flamandes : Anvers, Gand et Bruges. *Revue de psychol. des peuples* II (1947), 430-46.

VERBESSELT, J. — Studies over het ontstaan van het parochie-
wezen in Brabant. *Brab. Folkl.* XX (1940-48), 60-129 ; XXI (1949), 175-212.

Behandelt achtereenvolgens het ontstaan van de parochie (en het dorp) van Neder-Overheembeek, Hamme, Melsbroek en Laken. Terloops worden een aanzienlijk getal oude pln. medegedeeld ; de studie is verder met een aantal schetsen geïllustreerd.

X. — Documenten. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. I (1949), 48-72.

Uitgave van teksten betr. de priorij van Korsendonk (1433-58), Herentals (1476), Geel (1609), Loon-op-Zand N.-Br. (1269), Berchem (1359).

op de persoons-, zaak- en plaatsnamen vermeld in de 28 boekdelen. *Antwerpen*, 1949.

Met een overzicht van de belangrijkste tekstuitgaven en studien, die S. samen met deze „Geschiedenis” heeft laten verschijnen. Op blz. 103-08 vindt men een „Register op de oude plaatsnamen, wier vermelding kan dienstig zijn voor geschiedenis of toponymie (tot 1555)”.

Bij de voltooiing van de monumentale „Geschiedenis van Antwerpen” [zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 291-92] past het dat ook de naamkundigen een oprechte hulde brengen aan de taaie volharding en de ongemene werklust van Kan. F. PRIMS, die voor de studie van de onomastiek in het Antwerpse zeer grote verdiensten heeft verworven.

18. — *Antwerpiensia XIX* (1948). *Antwerpen*, 1949.

Rec. GESSLER, J. *Louv. Bijdr. Bijbl.* XXXIX (1949), 115-16.

MEERBERGEN, J. *Boekengids* XXVII (1949), 244.

VERHAVER, J. *Toer.* XXIX (1950), 18-19.

Uit de inhoud : nr 1. Van Lohengrin tot Brabo ; nr 2. De handen in Antwerpen's zegel en wapen ; nr 24. De Kielse S. Michielsgoederen, eigendom der stad 1582 ; nr 25. Antwerpen en de tol van Rupelmonde in de XVIe eeuw ; nr 47. De afschaffing van Terzielen 1766-1768 ; nr 49. Onze laatste markgraaf en de taalkwestie 1794 ; nr 50. De onteigening van het Groenkerkhof ; nr 54. De patrones van Hoboken ; nr 55. Sint Bavo te Wilrijk ; nr 56. Wommelgem, SS. Pieter en Pauwel.

In verband hiermede bespreekt S. nogmaals de namen *Antwerpen*, *Wilrijk*, *Wommelgem*, *Vremde*, enz.

19. — De metamorphose van Terlist (nu St.-Jozefkwartier, Antwerpen). *Antwerpen*, 1949.

Mooi geïllustreerde uitgave van 100 blz. waarin o. m. de pln. *Harincrode* (blz. 7-8) en *List* (9-10) worden verklaard en talrijke andere Antw. toponiemen vermeld worden.

20. — Geschiedenis van Berchem tot bij de aanvang der XXe eeuw (Uitg. Gemeentebestuur Berchem). *Berchem*, 1949.

Uit deze verzorgde en rijk geïllustreerde uitgave vermelden wij vooral : het eerste hoofdstuk „Vóór het jaar 1200” (blz. 11-37), met de verklaring van de gemeentenaam en een paragraaf over de ouderdom der *hem-* en *rode-*namen (blz. 22-24) ; het hoofdstuk over de Berchemse kastelen en speelhoven (blz. 293-315) ; het naam- en zaakregister (blz. 327-40) ; de talrijke plans en kaarten.

21. — Het Cijnsboek van Berchem. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. I (1949), 305-10.

Lijst van toponymische excerpten uit het cijnsboek van de heerlijkheid en het laathof van Berchem, a^o 1742 (1).

(1) Andere bijdragen over ANTWERPEN zijn bovendien :

GEETBETS

22. LINDEMANS, J. - BORGERS, F. — Oostbrabantse plaats-

P(RIMS), F. — Documenten. Berchem-bij-Antwerpen. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. I (1949), 226-30.

Met talrijke plaatsnamen van ca. 1400 en het midden der XVIe eeuw.

— De Oostenrijkse restauratie te Antwerpen in 1791 (Kon. Vla. Ac. v. Belg., kl. d. Lett. X, 5). *Antwerpen*, 1948.

— Antwerpen onder Jean Marassé (1792-1793) (Kon. Vla. Ac. v. Belg., kl. d. Lett. XI, 7). *Antwerpen*, 1949.

— Briefwisseling over het debat Mechelen-Antwerpen omtrent de Stapels (1412-1413). *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. I (1949), 153-63.

— De kerkvisitatiën te Vlimmeren 1600-1660. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. I (1949), 189-93.

LATTIN, A. DE — Fortuin van Antwerpen (Heemschutserie, 61). *Amsterdam-Antwerpen*, 1948.

Rec. PRIMS, F. *Boekengids* XXVII (1949), 141.

W(EYNS, J.). *Ons Heem* IV (1948/49), 190-91.

PETTIT, C. — Les fondements géographiques du port d'Anvers. *Ts. Ver. aardr. stud.* XVIII (1949), 103-92.

Over BRUSSEL schreven :

BONENFANT, P. — Une capitale au berceau : Bruxelles. *Annales - Economies - Sociétés - Civilisations* 1949, 298-310.

Rec. STENGERS, J. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 833-34.

BONENFANT-FEYTMANS, A. M. — Notes sur l'organisation de la secrétaire de la ville de Bruxelles au XIVe siècle. *Moyen âge* III-IV (1949), 21-39.

Rec. L(EFÈVRE), P. *Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 329-30.

HAMME, M. VAN — Bruxelles 1100-1800. Promenades chronologiques dans le passé. *Bruxelles*, 1949.

Rec. X. *Brab. Folkkl.* XXII (1950), 78.

— La maison à l'enseigne „De Peerle” à Bruxelles. *Folkkl. brab.* XXI (1949), 13-33.

Over LEUVEN noteerden wij :

AERTS, A. — De wijnteelt rond Leuven. *Toer.* XXVIII (1949), 120-22.

SCHOONJANS, J. — Leuven in de oudste tijden. *E. S.-Br.* XXXII (1949), 161-84 ; 209-24.

Met een overzicht van een aantal oude en recente verklaringen, die voor de naam *Leuven* werden voorgesteld, op blz. 163-68.

Over MECHELEN troffen wij aan :

GOOSSENS, G. — De parochie van Hanswijk onder het Frans bewind. *O. K. Mech.* LII (1948), 156-81.

HAMMÉE, F. O. VAN — Mechelen, oude hoofdstad van de Nederlanden (Heemschutserie, 65). *Amsterdam*, 1949.

Rec. J(OOSEN), H. *O. K. Mechelen* LIII (1949), 189.

LUYKX, TH. — Hendrik III van Gelre, Prins-Elect van Luik tegen Wouter (VI) Berthout, „Heer van Mechelen”. *O. K. Mechelen* LIII (1949), 39-66.

namen III. Geetbets (Toponymica IX, 3). *Leuven-Brussel*, 1949.

Beknpte toponymische monografie (VIII-69 blz.) volgens het plan dat sinds jaren in deze reeks wordt gevolgd : inleiding met geografische en historische schets, lijst der plaatsnamen (422 items), overzicht van het materiaal en uitslaande toponymische kaart. In tegenstelling met de vroegere studiën echter, worden de verklaringen hier voor het eerst bij het overzicht van het materiaal ingelast. Dit heeft het grote voordeel dat herhalingen aldus kunnen vermeden worden en de verklaringen zelf beter tot hun recht komen, nu zij gezamenlijk in het algemeen verband van naamvorming en naamgeving worden medegedeeld. LINDEMANS heeft hier eens te meer degelijk en baanbrekend werk verricht. Met de talrijke interessante, vaak nieuwe, verklaringen dient elke toponymist rekening te houden.

Uitvoerige historische inlichtingen over dezelfde gemeente kan men vinden in F. BORGERS, *Geschiedenis van Geetbets* (Gesch. en Oudh. Genootschap v. Vla.-Brab.). *Brussel*, 1949. In deze uitgave treft men de lijst en de verklaring der plaatsnamen aan op blz. 45-92.

HOMBEEK

23. RIDDER, F. DE † - LINDEMANS, J. — Antwerpse plaatsnamen II. Hombeek. Zie *Bibl.* 1947, nr 16.
Rec. HELSEN, J. *Toer.* XXVIII (1949), 647.

C. — Varia.

24. BOEREN, P. C. — Willibrordus en Pirminius. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. I (1949), 239-51.
Betoogt, tegen Post, dat Willibrordus wel te Antwerpen werkzaam is geweest, mede op grond van de identificatie van *Meltis castellum* (in de Vita Pirminius) met Melsbroek (Brussel). Behandelt verder de localisering van *Tumme*, *Quortolodora* en *Pladella*, en meent dat wij in de Frankische tijd, waar het gaat om kloosterlijke tolprivileges of kloosterbezittingen, niet genoeg met grote afstanden kunnen rekenen.
25. GASSEN, H. VAN — *Geschiedenis van Ninove I. Ninove*, 1949.
Rec. BROUWER, J. DE. *Land v. Aalst* II (1950), 95-96.
Id. *Toer.* XXIX (1950), 797.
L(INDEMANS), J. E. S.-Br. XXXIII (1950), 60-61.
X. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 139.

In dit eerste deel van deze voortreffelijke lokaal-historische bijdrage worden in de 4 hoofdstukken : de Dender — de colo-

nisatie van de Ninoofse bodem — de parochiekerk — de burcht — een zeer groot aantal plaats-, veld- en watervamen vermeld, met oude vormen en opgave van de bron (zie het register blz. 107-10). Ook de schetsen en plannen die in dit werk voorkomen, zullen de toponymist ten zeerste interesseren.

26. — Persoonsnamen in Ninoofse plaatsnamen. *Land v. Aalst* I (1949), 21-25 ; 52-54.

Verklaart een aantal plaatsnamen (extra en intra muros) uit persoonsnamen, vooral aan de hand van oude vormen en het dialect. Hierbij komen enkele interessante voorbeelden van naamverandering ter sprake : *Adelinsberg* > *Aalstberg* ; *Bertenvoet* > *Bervoet* ; *Diedelweerd* > *Dierenweerd* ; *Cardeloot* > *Carel(s) hoofd*.

27. GYSSELING, M. — Een onderzoek naar de etymologie van Mechelen. *Mech. Bijdr.* XI (1949), 16-20.

Rec. R(oo), R. DE. O. K. *Mechelen* LIII (1949), 190.

Studie over de bestanddelen *mahla-* (of *stam magl?*) en *mapla-* in de Ndl. en Rom. toponymie, aan de hand van een uitgebreide originele verzameling van de oudste vormen der betreffende plaatsnamen. In aansluiting hierbij schreef P. DE VROEDE een korte nota over de identificatie van 1116 *de Maslinis* enz. : Mechelen of Meslin l'Évêque? *Mech. Bijdr.* XI (1949), 45-46.

28. LAUWERIJS, J. — De leenboeken van het Land van Hoogstraten. *Hok XVII* (1949), 3-218.

Rec. X. *Brab. Folk.* XXII (1950), 176.

Uitgave van de betreffende leenboeken (XVIe-XVIIIe e.) uit het vorstelijk archief van Salm-Salm te Anholt, met register van plaatsnamen op blz. 214-18.

29. NOOYENS, F. — Het weesmeestersarchief als toponymische bron. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 72-76.

Over het belang van dergelijk archief, geïllustreerd met een lijst van plaatsnamen, daaruit afkomstig, met betrekking tot het Land van Hoogstraten (1).

(1) Historische inlichtingen over andere Antwerpse en Brabantse gemeenten zal de toponymist aantreffen in de volgende bijdragen : BELLEMANS, A. — Het hof Schemelbert te Liezele. *Puurs*, z. j. Rec. L(INDEMANS), *J. E. S.-Br.* XXXIII (1950), 173.

BORGERS, F. — De feodaliteit te Geetbets. *E. S.-Br.* XXXII (1949), 24-36 ; 57-71.

Behandelt o. m. de verschillende heerlijkheden en leenhoven.

BRAUN, TER MEEREN DE — Sterrebeek à travers les âges. Fasc. IV. *Brussel*, s. d.

Rec. X. *E. S.-Bra.* XXXIII (1950), 173.

BUS, J. — Van de Kempische hoogte naar de neerdorpen. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3 r. I (1949), 299-301.

Documenten betr. de oude baan Hoogstraten-Lier-Brussel (1655)

- en de oude Keulenbaan tussen Deurne en Vorselaar (1657), waarvan een kaartje afzonderlijk werd ingelegd in de 1e afl. van jrg. II (1950).
- CONINX, A. — De Drieboomkensberg te Westmalle. *Toer. XXVIII* (1949), 6-7.
- COOLSAET, J. — De Abdij van Dielegem te Sint-Pieters-Jette. *Toer. XXVIII* (1949), 109-11.
- COPPENS, C. — Een cartularium van de Cisterciënserinnenabdij Beaupré (Grimminge) te Affligem. *Land v. Aalst I* (1949), 29.
- COSTER, P. DE -GORP, J. VAN — Nog over „eeluuck”. *Ons Heem IV* (1948/49), 108-09.
Vgl. *Bibl.* 1947, blz. 212.
- GOEYVAERTS, E. — Bijdragen tot de geschiedenis van Lint III. De kerk van Onze-Lieve-Vrouw. *Lint*, 1949.
Rec. L(INDEMANS), J. E. S.-Br. XXXIII (1950), 174.
- GORP, J. VAN — Tighelrie of steenbakkerij. *Bijdr. Gesch. Brab. 3^e r. I* (1949), 150-52.
- HAECHE, J. C. VAN — Bijdrage tot de kerkgeschiedenis van Rotseelaar. *E. S.-Br. XXXII* (1949), 97-103 ; 224-33 ; 290-96.
- HELSEN, J. — Het dorpskeurboek van Retie. *Bijdr. Gesch. Brab. 3^e r. I* (1949), 85-107.
Met verklarende woordenlijst, *ibid.*, 169-73.
- JANSEN, J. E. — Arendonk. *Touring Cl. LV* (1949), 10-12.
Z. E. Kan. JANSEN, de verdienstelijke onderzoeker van de Kempiische geschiedenis en de auteur van lokaal-historische studiën over Turnhout, overleed aldaar op 9 Mei 1949.
Men zie over hem en zijn werk :
- CLAES, A. — In memoriam Z. E. H. Kan. Jansen. *Ons Heem IV* (1948/49), 120, maar vooral *Tax. n. r. XV* (1949), nr 3-4, 3-31.
N., K. v. *Tax. n. r. XV* (1949), II, 1-2.
X. *Hok XVII* (1949), 224.
- De lezingen, die in verband met dit overlijden werden gehouden op een „Academische herdenkingszitting” verschenen in extenso in *Tax. n. r. XV* (1949), nr 3-4, 32-54. Zie voorts inz. de bibliografie van JANSEN's studiën, van de hand van R. PEETERS, *ibid.*, 55-82.
- [LAUWERYS, J.] — Zo oud als de straat. *Hok XVII* (1949), 219.
Beknopte verklaring van de straatnamen *Ekelendijk* (dijk = „opgehoogde weg”), *Vlamingenstraat* en 's *Boschstraat* [te Hoogstraten].
- L(INDEMANS), P. — Kasteel Ronkenburg te Sint-Katherina-Lombeek. *E. S.-Br. XXXII* (1949), 358-59.
- MAES, F. — Tussen twee Poorten van het oude Tervuren. *E. S.-Br. XXXII* (1949), 49-56 ; 122-29 ; 189-92 ; 270-90.
Geschiedenis van een aantal oude huizen, gelegen tussen de Brusselse Poort en de Leuvense Poort.
- MEYER, P. B. DE — Kerkkronijk van Vlimmeren 1753-1774. *Bijdr. Gesch. Brab. 3^e r. I* (1949), 193-97.
— Turnhout, hoofdstad van de Kempen. *Toer. XXVIII* (1949), 409-15.
- MONKHOUSE, F. J. — The Belgian Kempenland. *Liverpool*, 1949.
Rec. CLAES, A. Tax. n. r. XVI (1950), 81.

- Geografische studie, met uitvoerige statistische documentatie, over onze Kempen.
- PASSEN, R. VAN — Kontich. *Toer. XXVIII* (1949), 376-80.
- PEETERS, R. — Willem-Hubert Claes (1874-1941). *Tax. n. r. XV* (1949), nr 3-4, 83-85.
Met bibliografie, blz. 84-85.
- POUMON, E. — Les Châteaux du Brabant. *Bruxelles*, s. d.
Rec. X. Tour. Club LV (1949), 202.
- SCHAYES, J. -HAUTE, R. VAN DEN — Schaerbeek, esquisse historique et géographique. *Schaerbeek*, 1949.
Rec. X. E. S.-Br. XXXII (1949), 384.
- SHELLEKENS, J. — Turnhout, de hoofdstad van de Kempen (Heemschutserie, 66). *Amsterdam*, 1949.
Rec. CLAES, A. Tax. n. r. XV (1949), nr 3-4, 89-90.
- SCHEPPEL, L. DE — Hemiksem, heren en heerlijkheid. *Ts. Gesch. Folkl. XII* (1949), 3-55.
- SNEYERS, E. — Bijdrage tot de geschiedenis van Retie. *Retie*, 1949.
Rec. CLAES, A. Tax. n. r. XV (1949), nr 3-4, 90.
CLAES, A. *Toer. XXIX* (1950), 149.
HELSEN, J. *Toer. XXIX* (1950), 797-98.
MANDOS, H. *Brab. Heem II* (1950), 20.
- STEENWEGHEN, J. C. — De invloed van Turnhout op het om-
liggende land [voorafgegaan door DEPT, G. G. — Over de
invloedsfeer der steden] (Max Leod Fonds, 5). *Antwerpen*, 1947.
- THEYS, C. — Uit oude papieren. *E. S.-Br. XXXII* (1949), 184-89.
Over de herbergnaam *Carel houdt de Lanterne* te St.-Agatha-
Berchem, gebombardeerde huizen te Brussel (a^o 1695), de slotkapel
ten Broek te St.-Kwintens-Lennik, bossen te Huldenberg en te
Brussegem, wegen te Diegem en te Anderlecht, enz.
— Koekelberg en Sint-Agatha-Berchem in 1672. *E. S.-Br. XXXII*
(1949), 363.
Vermeldt een aantal huisnamen aldaar.
— Een geschil over een weg te Grimbergen. *E. S.-Br. XXXII*
(1949), 373-74.
— De Mastellebrug te Drogenbosch-Ruisbroek. *E. S.-Br. XXXII*
(1949), 383.
Verklaring van de oude herbergnaam *De Drie Mastellen*.
- UDEKEM DE GUERTECHIN, R. D' — Le château d'Héverlé et ses
seigneurs. Notes historiques. *Louvain*, 1948.
- VERNIERS, L. — Histoire de Forest-lez-Bruxelles. *Bruxelles*, 1949.
Rec. F(OSTIER). Tour. Club LV (1949), 201.
- HUYGHEBAERT, N. *Rev. hist. eccl. XLV* (1950), 325-26.
L(INDEMANS), J. *E. S.-Br. XXXIII* (1950), 61.
X. Folkl. brab. XXII (1950), 85-86.
- VOKAER, J. P. — Par les rues de Forest. Étude sur la toponymie
locale. *Forest*, 1948.
- WEYNS, J. — Een figuratieve kaart van goederen onder O.-L.-
Vrouw-Lombeek en Sint-Kwintens-Lennik. *E. S.-Br. XXXII*
(1949), 434.
- WOUDE, E. VANDE — Een oude windmolen te O.-L.-Vr.-Tielt.
E. S.-Br. XXXII (1949), 130-32.

— Onze-Lieve-Vrouw-Tielt. *Toer. XXVIII* (1949), 193-99.

In aansluiting met de vulgariserende bijdragen, vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 343, publiceerde A. DE LAET ook dit jaar een aantal artikels over de vroegste geschiedenis van Kontich, in de *Gazet van Kontich* dd. 1/1/49 vlg. Een samenvatting hiervan verscheen, onder de titel „Oud Kontich opgehelderd”, in het officieel programma der jubelfeesten van de parochie Kontich : „800^e Verjaring van kerk en toren”. *Kontich*, 1949 (zonder paginering). Een derde, enigszins gezuiverde, versie werd bekroond door de Antwerpse provinciale commissie voor geschiedenis en verscheen intussen in de *Collectanea Mechl. XXXV* (1950), ook afz. *Kontich*, 1950, onder de titel : Uit de vroegste geschiedenis van de gouw Kontich. Werd Sinte Reinilde te Condé of te Kontich geboren? (51 blz.).

Voor allerlei kleinere opstellen over plaatselijke geschiedenis, verschenen in dag- of weekbladen, worde ook verwezen naar de „Heemkundige bibliographie” in *Ons Heem* IV (1948/49), 141-60 ; 184-91. Zie o. m. :

PUT, C. — Lijkwegen. *Ons Heem* IV (1948/49), 111.

VERSTRAETE, D. — Kruisen als grenspalen. *Ons Heem* IV (1948/49), 100.

X. — Vragenlijst over merkwaardige bomen. *Ons Heem* IV (1948/49), 139-40.

Zie het eerste lijstje van inzenders, *ibid.*, 183.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK

A. — Generalia.

30. BOILEAU, A. — Het Noord-Oosten van de provincie Luik, kruispunt van drie kulturen. *Hand. XVIIIe Vla. Fil. Congres* [Gent 1949], 197-99.

Zie kortere samenvatting van deze lezing in de programma-brochure van het Congres, blz. 41.

31. PONCELET, É. (†) - VANNÉRUS, J. — Les feudataires de la principauté de Liège sous Englebert de la Marck (Com. roy. hist. in-8°). *Bruxelles*, 1949.

De tweede aflevering (blz. 741-923) bevat het register van plaats- en persoonsnamen van de hand van J. VANNÉRUS (1).

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

HERSTAPPE

32. HERBILLON, J. - MELON, N. - STEVENS, A. — Toponymie de la Hesbaye liégeoise. *Herstappé*. Zie *Bibl.* 1947, nr 19 en 1948, nr 23.

Rec. WARNANT, L. *Rev. phil.* XXVII (1949), 821-23.

CRISNÉE-GERSTEKOVEN

33. HERBILLON, J. — Toponymie de Crisnée (Toponymie de la Hesbaye liégeoise, XIII = t. II, 3). *Wetteren*, 1949.

Rec. D(AUZAT), A. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 225.

(1) Voor de geschiedenis van Limburg in het algemeen verwijzen wij naar de volgende bijdragen :

GORISSEN, M. — De geschiedenis van het Maasland III. *Land v. Loon* IV (1949), 1-11 ; 177-82.

Over de naam van het hof *Valderen*, *Vonderen*, zetel van territoriale rechtbank, te Rotem (blz. 2-3) en andere hofnamen : *Olmenhof*, *Hof van Kessel*, 't *Hof van der moelen*, *de haag*, *heilaer*, *boschhuze*, *quenshoeve*.

Over de Romeinse heerbaan van Tongeren naar Nijmegen in het Maasland.

HUYGEN, C. A. — Van graafschap Limburg tot provincie Limburg. *Maastricht-Vroenhoven*, 1949.

Rec. X. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 136-37.

LYNA, J. — Het graafschap Loon (vervolg en slot). *Tijdspiegel* IV (1949), 15-17 ; 140-42 ; 167-68.

In deze uitstekende toponymische monografie worden de Germ. vorm van de gemeente (Gerstekoven [gju.səka.və] < *Cristiniaca(s) bij *Cristinius?) en een aantal Vla. toponiemen uit het taalgrensgebied, in samenwerking met A. STEVENS, taalkundig verklaard. Ook de inleiding tot het glossarium is voor de Nederlandse naamkundigen zeer belangrijk (1).

C. — Varia.

34. KOHNEMANN, M. — Der Ortsname Raeren. Beitrag zur Ortsnamenforschung in Ostbelgien. *Ostbelgische Chronik* II (1949), 91-96.

(1) Historische inlichtingen over afzonderlijke Limburgse en Luikse gemeenten zal de belangstellende toponymist vinden in de volgende studiën :

BAILLIEN, H. — Het kasteel Rooi en zijn bezitters. *Land v. Loon* IV (1949), 33-44.

— De geschiedenis van Lauw. *Tongeren*, 1950.

Rec. R., A. *Limb.* XXIX (1950), 178-79.

WILDE, J. DE. O. K. *Waas* LVII (1950), 85.

In dit werkje wordt een studie over de „Toponymie van Lauw” van de hand van A. STEVENS aangekondigd.

BUCHET, A. — Monographie historique de Goé-lez-Limbourg. 2e partie, 165-365. *Verviers*, 1948.

Rec. LEGROS, E. *Com. Top.* XXIII (1949), 129.

GESSLER, J. — Varia Hasselensia. Schetsen uit Hasselt's verleden. *Leuven*, 1949.

GHELEN, G. — Z. E. Heer Constant Willems †. *Land v. Loon* IV (1949), 22-24.

Met bibliografie.

LEUNIS, J. — Tongeren, belangrijke Romeinse stad. *Toer.* XXVIII (1949), 161-66.

OFFERGELT, H. — Een referendum over het geschiedkundig leven en dito bedrijvigheid in onze provincie. *Tijdspiegel* IV (1949), 183-96.

Over de toponymie, blz. 195.

REMANS, G. — Heerwagen, buurschap. *Land v. Loon* IV (1949), 148-49.

Met schetskaartje van de heerlijkheid Genk die 8 buurschappen en 6 heerwagens telde.

RENSON, G. — Oudste geschiedenis van de gemeente Jeuk. *Land v. Loon* IV (1949), 45-51.

Lijstje van oude vormen ; etymologie ; schetskaartje, blz. 47.

VOLS, J. — Uit het verleden van Beverst. *Land v. Loon* IV (1949), 12-15 ; 143-47.

Zoals elk jaar verscheen in het *Land van Loon* een Vraagbaak over allerlei historische bijzonderheden waarop regelmatig antwoord werd verstrekt door Archivaris Dr M. BUSSELS. — Zie ook de Index der eigennamen.

Lijst van historische naamsvormen met overzicht van de etymologische verklaringen. Wat de schrijfwijze betreft, merkt S. terecht op dat Raren zou dienen geschreven te worden.

35. WILLEMS, B. — Zur Toponymie des Hohen Venns. *Ostbelgische Chronik* II (1949), 128-48.

Behandelt achtereenvolgens : I. Die Fontaine au Pas (Hill-
quelle) ; II. Die Wulfing-Buche vom Jahre 915 ; III. Warica
oder der Name der Baraque Michel (Wrack- oder Brack-Michel?) ;
IV. Via mansuarisca = via Transuari(s)ca ; V. La voie de la
Vecquée.

36. — Die Entstehung von Leykaul (1782) und von
Küchelscheid (1808). *Ostbelgische Chronik* II (1949),
149-62.

Etymologie van de beide namen op blz. 149-50 (1).

(1) In de tweede jg. van de *Ostbelgische Chronik* verschenen
verder nog de volgende historische optellen :

JEUCKENS, R. — Aus dem Gerichtswesen Altlimburgs. *Ibid.*,
112-16.

KOHNEMANN, M. — Ein Münzvergehen zu Eupen. *Ostbelgische
Chronik* II (1949), 78-79.

— Der Hertogenwald. *Ibid.*, 117-21.

WILLEMS, B. — Die frühern Grundherren des Bereiches von
Eupen. *Ibid.*, 54-77.

— Zum Wälderstreit zwischen Aachen und Limburg. *Ibid.*,
102-11.

— Der Kirchenplatz von Neundorf und Wirtzfeld. *Ibid.*, 170-71.

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN

A. — Generalia.

37. GYSSELING, M. — Een inleiding tot de toponymie van Oostvlaanderen. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 294-301 (1).

Zeer overzichtelijke schets van de ontwikkeling der toponymische discipline en van de daarbij gevolgde methodes, met bespreking van een aantal Keltische en Germaanse toponymische bestanddelen, steeds gesteund op het rijk archivalisch materiaal van de S. (2).

(1) Wij willen niet nalaten hier te vermelden dat van de hand van Dr M. GYSSELING, in samenwerking met de historicus Dr A. C. F. KOCH, zopas een monumentaal oorkondenboek verschenen is onder de titel : DIPLOMATA BELGICA ANTE ANNUM MILLESIMUM CENTESIMUM SCRIPTA, I TEKSTEN-II REPRODUCTIES, als nr I in de reeks „Bouwstoffen en Studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands”, uitgegeven door het Belgisch Inter-Universitair Centrum voor Neerlandistiek (*Tongeren*, 1950). Op dit enig standaard-werk kunnen wij hier alleen de aandacht van de naamkundigen vestigen : in een volgend overzicht zullen wij het uitvoeriger behandelen.

(2) Interessante bijdragen over de beide Vlaanderen zijn :

CAMBIER, A. — Een onbekende fase in de verovering van het land tussen Schelde en Dender door de graven van Vlaanderen (10^e-13^e eeuw). De rol van de St.-Pieters en Hermesabdij te Ronse. *Land v. Aalst* I (1949), 65-67.

DENYS, J. — Inleidende nota over de lijst der heerlijkheden van Oostvlaanderen. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 165-93.

Overzichtelijke inleiding tot het opmaken van een lijst der heerlijkheden op het einde der XVIIIe e. in Oost-Vlaanderen en, ook voor de toponymist, nuttige bepalingen van een aantal rechtshistorische begrippen.

KOCH, A. C. F. — Wanneer kwam het vorstendom Vlaanderen tot stand? *Hand. Mij Gesch. Oudhk.* (Gent) III (1948) II, 131-41. *Rec. VOET, L. Rev. phil.* XXVIII (1950), 829-31.

SMET, L. DE — De groeperingswijze van de landelijke bewoning in de streek van Oudenaarde. *Natuurwet. Ts.* XXIX (1947), 19-26.

VERMEULEN, J. — Kerkpatronen, bedevaartplaatsen en devotieoorden in Vlaanderen (8e bijdrage). *Ovla. Za* XXIV (1949), 46-54. Vervolg van het opstel vermeld in *Bibl.* 1947, blz. 222.

WERVEKE, H. VAN — Essor et déclin de la Flandre. *Studi in onore di Gino Luzzatto* [Milano, 1949], 152-60.

WILDE, J. DE — Waasland als markgebied van Vlaanderen. *O. K. Waas* LVI (1948/49), 91-100.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen (1).

SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE

38. BOVYN, M. — Toponymie van Sint-Gillis-bij-Dender-

(1) Over BRUGGE kan men raadplegen :

- CHASTELAIN, J. D. — Vie et mort du pays du Zwin (Coll. nat., IXe sér., 98). *Bruxelles*, 1949.
 Rec. HOUTTE, J. A. VAN. *Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 330-31.
 X. *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 290-91.
- DAMME, P. VAN — De haven van Brugge. *Brugge*, 1947.
 Rec. FOCKETYN, E. *Toer.* XXVIII (1949), 353.
 SPOT, E. DE. *Boekengids* XXVII (1949), 69.
- GODAR, H. — Histoire de la Gilde des Archers de Saint Sébastien de la Ville de Bruges. *Bruges*, 1947.
 Rec. SMET, J. DE. *Rev. phil.* XXVII (1949), 908-10.
- KOCH, A. C. F. — De ouderdom van de stad Brugge. *Hand. Em. Brugge LXXXVI* (1949), 145-50.
- LUYKX, TH. — Brugge, de oude Zwinstad (Heemschutserie, 68). *Amsterdam*, 1949.
- MARÉCHAL, J. — Geschiedenis van de Brugse beurs. *Brugge*, 1949.
 Rec. HOUTTE, J. A. VAN. *Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 333.
 X. *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 290.
- SMET, J. DE — De oude hydrografie van de stad Brugge. *Hand. Em. Brugge LXXXVI* (1949), 5-22, met plattegrond.
 Rec. C(OPPENOLLE), M. V(AN). *Ons Heem* VIII (1950), 52.
- STRUBBE, E. I. — Het ontwerp-deelboek van het Brugsche Vrije (1521). *Hand. Comm. Oude Wetten en Verordeningen XVI* (1949), 21 blz.
 Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 261.
- Over GENT verschenen de volgende bijdragen :
- MOENS, F. — De Byloke te Gent. *Touring Cl.* LV (1949), 39-40.
- NECKERE, M. DE — Rondom de taaltoestanden in Vlaams-België (1715-1830). *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 177-212.
 — Verfransing te Gent, 1793-1814. *Hand. Mij' Gesch. Oudhk.* (Gent) n. r. IV (1949/50), 42-73.
 Zie *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 120-21.
- VOET, L. — De brief van abt Othelbold aan gravin Otgiva, over de relikwieën en het domein van de Sint-Baafsabdij te Gent (1019-1030) (Com. roy. Hist. in-8°). *Brussel*, 1949.
 Rec. KOCH, A. C. F. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 150-54.
- Bevat een aantal identificaties van namen uit het vroegste archief van de St. Baafsabdij die, volgens een vriendelijke mededeling van Dr M. GYSSELENG, vaak aanvechtbaar zijn.
- WERVEKE, H. VAN — De curve van het Gentse bevolkingscijfer in de 17^e en 18^e eeuw (Kon. Vla. Ac., Verhand. X, 8). *Brussel*, 1948.
 Rec. UNGER, W. S. *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 164-65.

monde (Oudh. Kring v. h. Land v. Dendermonde, Buitengewone uitg., nr XVI). *St. Nikolaas*, 1949.

Rec. BUSSCHE, J. VANDEN. *Toer.* XXIX (1950), 149.

L(INDEMANS), J. E. S.-Br. XXXIII (1950), 63-64.

Deze studie van 139 blz. werd opgesteld naar het voorbeeld van de bekende toponymische monografieën van LINDEMANS en HELSEN. Zij wordt ingeleid door J. LINDEMANS, aan wie S. het werk heeft opgedragen uit dank voor de raad en de hulp die hij voortdurend van hem mocht ontvangen. Het glossarium bestaat uit 1099 items die, naast de oude vormen (inz. sinds XVIe-XVIIe e.) en de verklaring, ook talrijke gegevens van lokaal-historische aard bevatten. Op blz. 123-37 wordt het materiaal systematisch overzien in een aantal opeenvolgende rubrieken, die betrekking hebben op de historische aardrijkskunde, de plaatselijke geschiedenis en oudheidkunde, de woordvorming, enz. In bijlage vindt men een duidelijke toponymische kaart (naar Popp) en een schets van de heerlijkheid in 1691. Verdienstelijk werk, meer van lokaal-historische dan van taalkundige aard.

39. — St.-Gillis-bij-Dendermonde. Het Metingboek van 1691. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 332-43.

Met het oog op de studie van het grondbezit en van de toestand van de landbouwbedrijven publiceert S. lijsten van bezitters en bezittingen vermeld in het metingboek.

Schetskaartje op blz. 334.

C. — Varia.

40. CASSIMAN, A. — Waar ligt Scheldevelde? *Ovla. jaarb.* 1948, I, 320-31.

Rec. ACKER, G. VAN. *Ovla. Za.* XXIV (1949), 181.

Met een lijst van heide- en hoevennamen (blz. 330-31) uit het gebied tussen Leie en Schelde.

41. CLEEMPUT, J. VAN — Het toponiem „Zeeberg” te Aalst. *Land v. Aalst I* (1949), 161-65.

Bestrijdt de verklaring door J. LINDEMANS voorgesteld (zie beneden, nr 44), aan de hand van historische gegevens en van de oudere vormen.

42. GYSSELING, M. — Etymologie van Hofstade. *Land v. Aalst I* (1949), 67-68.

Geeft een lijst van de oudste vormen en leidt de naam af uit *hostade*. Ter vergelijking worden de oudste spellingen van Hoogstade, Duurstede en Staden medegedeeld.

43. HOEBEKE, M. — De etymologie van het toponiem Oosche. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 59-62.

De etymologie van deze gehuchtnaam (op Mater) wordt opge-

steld aan de hand van oude vormen en plaatselijke uitspraak. De oorsprong en de klankevolutie worden vergeleken met die van de Rom. namen Oisy, Oizy, Ludy, Drugy, en de Vla. namen Loots, Temse, Moerzeke, waarvan een aantal oude spellingen uit de documentatie van M. GYSSELING worden aangehaald.

Zie ook van dezelfde schrijver :

Het Middelnederlands van de Oudenaardse teksten van vóór 1300. *Taal en Tongval* I (1949), 119-28.

44. LINDEMANS, J. — De Zeeberg te Aalst. *Land v. Aalst* I (1949), 13-15.

Het tweede lid *-berg* wordt hier opgevat als Mnl. *berge*, *barge* „schip”. Deze verklaring wordt echter bestreden door J. VAN CLEEMPUT (zie hierboven, nr 41).

45. LOEY, A. VAN — Beschouwingen over de plaatsnaam Aardenburg. *Com. Top. XXIII* (1949), 17 [samenvatting].

Voor de Zeeuws-Vlaamse naam Aardenburg komen in de XIIe eeuw, naast *Eerdenburch*, vormen voor als *Rodenburch* en, in Brugse teksten, *Redenburg*, *Erdenburg*. Beide laatste zijn te vergelijken met de Wvla. vorm *derst* naast *dorst*, maar het is onzeker of al de vermelde vormen genetisch samenhangen.

46. OVERSTRAETEN, J. VAN — Hoever staat het toponymisch onderzoek in het Land van Aalst? *Land v. Aalst* I (1949), 27.

47. — Onze bibliografie. *Land v. Aalst* I (1949), 31-32 ; 63-64 ; 95-96 ; 127-28 ; 159-60 ; 180-81.

Bespreekt een aantal studiën en kleinere opstellen die in plaatselijke bladen zijn verschenen.

48. SMET, J. DE — † Antoon Verwaetermeulen (1870-1949). *Med. Ver. Naamk. XXV* (1949), 24.

Over deze bescheiden Westvlaamse toponymist, zie ook *Biek. L* (1949), 282.

49. TIELEMAN, E. — De naam Meetjesland. *Jaarb. Meetjesland* I (1949), 29-42.

Bespreekt alle voorgestelde verklaringen en stelt als hypothese voor : *meet* = perceel laag bosland.

50. VEIRE, J. VAN DE — Iets over plaatsnamen en plaatsnaamkunde en over de studie van de plaatsnamen in het Meetjesland. *Jaarb. Meetjesland* I (1949), 88-89.

Overzicht van het verrichte werk in het Meetjesland.

51. VRIEZE, F. DE — Over de vormaanduiding in West-

vlaamse namen van velden. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 25-42.

Interessante bijdrage, waarin het materiaal op systematische wijze in de volgende rubrieken wordt ingedeeld : hoekig of krom ; kort ; lang-smal ; rond of draaiend ; spits toelopend ; vierkant ; speciale vormen. Bij de verklaring worden vaak gelijkaardige namen uit andere gewesten van het Vla. land, uit Nederlands en Duits taalgebied aangehaald (1).

(1) Verdere historische inlichtingen over Vlaanderse steden en dorpen vindt men in de volgende bijdragen :

ABEELE, R. M. VAN DEN — De „Vrijheid van Nevele”. Bijdrage tot de vroegste geschiedenis van het „Land van Nevele”. *Bijdr. Gesch. Deinze XVI* (1949), 147-66.

BROUWER, J. DE — Geschiedenis van de gemeente Hofstade (Vl.). *Merchtem*, 1949.

Rec. JACOB, M. *Toer.* XXIX (1950), 19.

GAUBLomme, V. *Land v. Aalst I* (1949), 125-27.

LINDEMANS, J. E. S.-Br. XXXII (1949), 303-04.

MEERBERGEN, J. VAN. *Boekengids XXVII* (1949), 244.

COPPENS, C. — Uit de geschiedenis van Steenhuize. *Land v. Aalst I* (1949), 104-09 ; 139-41.

— Het leen Stuivenberg te Melle (674-1695). *Land v. Aalst I* (1949), 155-56.

— Een rente te Voorde in 1646. *Land v. Aalst I* (1949), 172.

DEMEY, J. — Een proeve tot raming der bevolking en der weefgetouwen te Ieper van de XIIIe tot de XVIIIe eeuw. *Hand. XVIIIe Vla. Fil. Congres* [Gent 1949], 58-60.

DESIDERATUS, M. — De Abdij 's Hemelsdale. *Westvleteren*, z. j.

Rec. V(LAENE), A. *Biek.* L (1949), 213-14.

DOCHY, B. H. — Geschiedenis van de stad Roeselare vanaf de oudste tijden tot heden. *Roeselare*, 1949, met kaarten.

Rec. SMET, J. DE. *Biek.* L (1949), 278-80.

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 138-39.

ES, F. VAN — Pastoor Constant Duvillers (1803-1885). Folklorist en folkloristische figuur. *Ovla. Za.* XXIV (1949), 1-33.

Over het ontstaan van de naam *Meetjesland*, blz. 10-11 ; zie ook *ibid.* blz. 94.

ES, J. VAN — De costumen van Ronse (1552). *Land v. Aalst I* (1949), 115-16 ; 148-55 ; 173-80 (wordt voortgezet).

Rec. X. *Ovla. Za.* XXV (1950), 75.

— Beknopte inventaris van het Ronsese stadsarchief. *Z. pl.* n. d. (19 gestencilde bladen).

Zie *Land v. Aalst I* (1949), 96.

GAUBLomme, V. — De stichting der Kartuize van Sint-Martens-Lierde (1329-1783). *Land v. Aalst I* (1949), 16-20 ; 43-49.

GROODT, R. DE — Tensche. Aantekeningen uit het 17de en 18de eeuwse archief berustende ten gemeentehuize (2e deel). *O. K. Waas* LVI (1948/49), 132-65.

- HONDT, M. D' — Le vieux fort Saint-Jean à Kemzeke. *Tour. Club* LV (1949), 276.
- HOOREMAN, G. H. — Les états de biens dans les archives de la ville de Renaix et ce qu'ils peuvent nous apprendre. *Ann. gesch. en oudheidk. Kring Ronse* 1948-49, 11-17.
Staten van goederen van 1467 tot 1796, belangrijk voor de studie van de pln. en fn. te Ronse.
Zie verder *Land. v. Aalst* II (1950), 224.
- JANSSENS, P. — Rupelmonde en zijn kasteel. *O. K. Waas* LVI (1948/49), 101-14.
- KEYZER, J. DE — Het moederhuis van de „Zusters der Kindsheid Jesu” voorheen : Hotel Vanden Meersche. *Ovla. jaarb.* 1948, I, 195-212.
- LIMPENS, A. — De schepenbank van Dendermonde in de XIVe eeuw. *Gedenkschr. O. K. Dendermonde* 3^e r. II (1948/49), 7-39 ; 67-77.
- LOPPENS, K. — De abdij ten Duine en het Duinenhuis te Nieupoort. *Biek. L* (1949), 132-34.
- MOMMERENCY, J. — De Westvlaamse bergen. *Toer.* XXVIII (1949), 337-40.
Met twee toeristische kaartjes.
- MUYNCK, G. DE — Het stadhuis van Oudenaarde. *Ovla. jaarb.* 1948, II, 253-66.
- MUS, O. — Signeur Jehan Pascaris, capellains... † 1350-1351. *S. l., s. d.* [*Ieper*, 1949].
Eerste deel van een reeks bijdragen tot de geschiedenis van de liefdadigheidsinstellingen van Ieper. Zie verder *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 291.
- ONLEDE, R. VAN — Gits. *Toer.* XXVIII (1949), 569-74.
- RYSERHOVE, A. — Beernem. Een heemkundige studie. *Beernem*, 1949.
Rec. C(OPPENOLLE), M. v(AN). *Ons Heem* VIII (1950), 22.
ES, F. VAN. *Ovla. Za.* XXV (1950), 59-60.
LUL, A. VAN. *Toer.* XXIX (1950), 593.
V(LANE), A. *Biek.* LI (1950), 18-19.
Met opzet werden de plaatsnamen van Beernem niet behandeld, omdat J. POLLET een studie hierover klaar heeft.
Met uitvoerige registers van de plaats- en persoonsnamen en een kaart van de gemeente.
- SIMOENS, L. — Een merkwaardig gebouw te Veurne „Die nobele rose”. *Toer.* XXVIII (1949), 648-53.
- STRUBBE, E. I. — Het oude recht van Deinze. *Bijdr. Gesch. Deinze* XVI (1949), 9-146.
- TIELEMAN, E. — Oude zeekanalen in het Meetjesland. *Toer.* XXVIII (1949), 549-50.
— Het Meetjeslandse landschap. *Toer.* XXVIII (1949), 665-68.
- WALTERS, J. — Wanneer leefde Sint Berlindis van Meerbeke? *Land v. Aalst* I (1949), 129-34.
- WILDE, J. DE — Onuitgegeven Waasse documenten. *O. K. Waas* LVI (1948/49), 115-25.

— Schets van de ontwikkeling der Wase polders. *Katholieke Schoolgids* (St.-Niklaas) 1949, nr 5 (Sept.).

X. — Over het privaat museum van de abdij van Roosenberg te Waasmunster. *Ovla. jaarb.* 1948, II, 278-80.

Met inlichtingen over het oud en het modern archief van de abdij.

Zoals elk jaar verscheen ook in 1949 een „zakenwijzer” op *Biekorf*, waarin de plaatsnamen afzonderlijk werden samengebracht. Zie *Biek.* L (1949), 284-88.

De provinciale prijsvraag voor toponymie 1948 over „een wetenschappelijk verantwoorde studie over de toponymie van een stad of van een gemeente in Oostvlaanderen” werd beantwoord door de twee volgende werken van de hand van E. H. J. DE BROUWER : 1. De toponymie van Haaltert ; 2. De toponymie van Hofstade, die beide een „eervolle vermelding” bekwamen.

Zie *Ovla. jaarb.* 1948, II, 224-26.

Een en andere naamkundige inlichting, meestal van populaire aard, zal men vinden in de : Oostvlaamse folkloristische bibliografie (11^e vervolg), verschenen in *Ovla. Za.* XXIV (1949), 111-20.

In *Land v. Aalst* I (1949), 189-92 vindt men een „Analytische tafel”, met o. m. verwijzingen naar de bladzijden waar plaats- en persoonsnamen worden besproken, alsmede een Register van de plaatsnamen die in deze jrg. ter sprake komen.

Vanaf Augustus 1947 gaf de Zottegemse Culturele kring een blad uit „Cultureel Nieuws”, waarin onder de titel „Sprokkelingen” allerhande studies over de plaatselijke geschiedenis van de streek worden gepubliceerd. Zie verder *Ovla. jaarb.* 1948, II, 283.

In *O. L. Vr. Hemelvaart*, het parochieblad van Erembodegem, verschijnen regelmatig, van de hand van V. GAUBLomme, bijdragen over „Onze gemeente in vroeger tijd”. Zie *Land v. Aalst* I (1949), 95.

AFD. VI. — DE SPELLING DER VLAAMSE
PLAATSNAMEN

52. MIGLIORINI, B. — Bruxelles e Brusselle. *Giornale Emilia* 10 Dec. 1948.

Rec. C(EULEMANS), H. *Toer.* XXVIII (1949), 658.

Betoogt dat de Ital. grafie *Brusselle* te verkiezen is boven de meer gebruikte *Bruxelles*.

53. W(IJER), (H. J.) V(AN) D(E) — De spelling der Vlaamse gemeentenamen. *Med. Ver. Naamk.* XXV (1949), 9.

Nota over het Besluit van de Regent dd. 20 December 1949, waardoor de aanpassing van de spelling der Vla. gemeentenamen aan de jongste spellingregels integraal wordt doorgevoerd. Tevens wordt hier gewezen op de twee vergissingen die in dit verband in de tekst van het Belgisch Staatsblad voorkomen, nl. Smeerhebbe-Vloerzegem (arr. Aalst) en Hendrik-Kapelle (arr. Verviers), i. p. v. resp. *Smeerebbe-Vloerzegem* en *Hendrikkapelle*.

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAFISCHE HULPMIDDELEN

54. NATIONAAL COMITÉ VOOR GEOGRAPHIE - COMMISSIE VOOR DE ATLAS. — Atlas van België. *Brussel*, 1949 e. v.

Deze atlas, uitgegeven onder de auspiciën van het Nationaal Comité voor Geographie door het Militair geographisch Instituut, is berekend op een vijftigtal platen. Tot op heden zijn de volgende afleveringen verschenen : nr 4 : Types van officiële kaarten ; nr 6 : Oro-hydrographie ; nr 7 : Morphologie.

Zie over deze grootscheeps opgevatte atlas ook *Rev. phil.* XV (1946), 200-05.

55. COMITÉ VOOR DE BODEMKAART VAN BELGIË. — Bodem- kaart van België. *Gent*, 1949 e. v.

Dank zij de pedologische onderzoekingen die door de verschillende centra te Gent, Leuven en Gembloers werden ondernomen (1), wordt een bodemkaart opgemaakt die aan de toponymisten grote diensten zal bewijzen.

Vooralsnog verschenen de kaartbladen van Oostende, De Panne, Lampernisse, Kieldrecht, Middelkerke, Oostduinkerke, Nieuwpoort, Veurne, De Moeren, Lillo, enz. Een „verklarende tekst” werd, door verschillende bewerkers, bij elk kaartblad uitgegeven.

56. BONENFANT, P. - JOOSEN, H. - QUICKE, F. - VERNIERS, L. — De geschiedenis naar de bronnen. Geschiedenis van België, deel I : van de oorsprong tot de dood van Karel de Stoute (57 v. J. C. tot 1477). *Brussel*, 1948.

57. GESSLER, J. - NIERMEYER, J. F. — Florilegium Chro- nicorum Neerlandicorum, een keuze uit de Latijnse

(1) Over de bodemkartering in ons land wordt men ingelicht door de volgende publicaties :

LEENHEER, L. DE — De bodemkartering in België. *Alumni XVIII* (1949), 310-19.

TAVERNIER, R. e. a. — Bodemkartering en verwante problemen. *Natuurwet. Tijdschr.* XXXI (1949), 68-191.

In deze aflevering die geheel gewijd is aan de bodemkartering vindt men, behoudens een aantal overzichten van de karteringen die werden afgewerkt, algemene bijdragen over de bedrijvigheid van de verschillende Belgische centra.

Zie ook : MOORMANN, F. R. — Over het ontstaan van het Veurne Ambachtse poldergebied. *Biek.* L (1949), 25-30 ; 53-60.

Naar aanleiding van de kartering van dit gebied in de loop van 1949. Zie geologisch schetskaartje tegenover blz. 28 en schema van de vorming van het landschap tegenover blz. 56.

kronieken van Noord- en Zuid-Nederland van de tiende tot de vijftiende eeuw. 's-Gravenhage, 1948.

Rec. DHONT, J. *Museum* LIV (1949), 23-24.

In het register worden de plaatsnamen die in de kronieken voorkomen, zo goed mogelijk geïdentificeerd.

58. HAENECOUR, R. — Recherches sur les voies de communications préhistoriques dans la Gaule Belgique (met samenvatting in het Nederl.) (Ann. d. Travaux publics de Belgique). *Bruxelles*, 1947, met kaart.
59. LAAN, K. TER — Folkloristisch woordenboek van Nederland en Vlaams België. 's-Gravenhage-Antwerpen, 1949.
 Rec. ES, F. V(AN). *Ovlá. Za.* XXIV (1949), 182.
 GRAFT, C. C. VAN DE. *N. Taalgids* XLII (1949), 262-63.
 MANDOS, H. *Brab. Heem* I (1949), 139.
 W(EYNS, J.). *Ons Heem* IV (1948/49), 187-88.
 X. E. S.-Br. XXXII (1949), 383.
 X. *Ts. lev. talen* XV (1949), 295.
60. MOREAU, E. DE — Histoire de l'Église en Belgique T. IV : L'Église aux Pays-Bas, sous les ducs de Bourgogne et Charles-Quint (1378-1559). *Louvain-Bruxelles*, 1949.
 Rec. CLAEYS BOUUAERT, F. *Rev. hist. eccl.* XLV (1950), 283-86.
61. QUICKE, F. — Monographie géographique de village. Directives pour l'étude d'une commune rurale. *Bruxelles*, 1949².
62. — Les régions agro-économiques de la Belgique. *Liège*, s. d. [1950], avec 1 carte.
63. VERSCHUEREN, J. — Algemene aardrijkskundige atlas voor natuurkundige, economische en staatkundige geografie. Met de nieuwe grenzen en een alfabetisch register. *Antwerpen*, 1949.
 Rec. X. *Boekengids* XXVII (1949), 175.
64. WACHTER, L. DE — Repertorium van de Vlaamse-gouwen en gemeenten IV. Zie *Bibl.* 1948, nr 47.
 Rec. DUMONT, M. E. *Ts. Ver. aardr. stud.* XVIII (1949), 87.
 LEGROS, É. *Com. Top.* XXIII (1949), 124-25.
 PRIMIS, F. *Boekengids* XXVII (1949), 108.
 SCHEERDER, J. O. K. *Waas* LVI (1948/49), 167.

AFD. VIII. — TAALGRENS en KOLONISATIE

Algemene bijdragen die in de laatste tijd (1) aan de problematiek van de Germaanse kolonisatie, en inzonderheid aan de Frankische nederzetting in de Romania gewijd werden, zijn de volgende :

65. DHONDT, J. - LAET, S. J. DE - HOMBERT, P. — Quelques considérations sur la fin de la domination romaine... Zie *Bibl.* 1948; nr 48 en 49.
Rec. Q(UICKE), *F. Rev. phil.* XXVII (1949), 1133-34.
66. COURCELLE, P. — Histoire littéraire des grandes invasions germaniques. *Paris*, 1948.
Populaire studie, aan de hand van litteraire bronnen van de 5e en 6e eeuw, over de invallen van de Vandalen en de Westgoten.
67. FISCHER, J. — Die Völkerwanderung im Urteil der zeitgenössischen kirchlichen Schriftsteller Galliens unter Einbeziehung des heiligen Augustinus. *Heidelberg-Waibstadt*, 1948.
68. LANTIER, R. — Christian and Merovingian Gaul. *Antiquaries Journal* XXVII (1947), 7 e. v.
69. LOT, F. — Naissance de la France. *Paris*, 1948.
Over de Germaanse inslag in de toponymie van Frankrijk, blz. 149-59 ; in de anthroponymie, blz. 161-65.
70. PETRI, F. — Zum Stand der Diskussion über die fränkische Landnahme und die Entstehung der germanisch-romanischen Sprachgrenze. *Rhein. Viert.* XV (1950) (= *Hermann Aubin Festschrift*).
71. VERLINDEN, CH. — De Frankische kolonisatie, in : *Algemene Geschiedenis der Nederlanden, deel I : Oudheid en vroege Middeleeuwen tot het jaar 925 [Utrecht-Antwerpen, 1949]*, blz. 215-51.
Over het eerste deel van dit op 12 delen berekende verzamelwerk, noteerden wij de volgende besprekingen :
ENKLAAR, D. TH. *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 295-99.
LAET, S. J. DE. *Ant. class.* XIX (1950), 237-41.

(1) Wegens hun belang worden in deze afdeling ook studiën aangekondigd die in 1950 verschenen zijn ; in het overzicht van volgend jaar hopen wij deze items uitvoeriger te behandelen.

PRIMS, F. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. I (1949), 311-13.

STENGERS, J. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 309-21.

In dit deel verschenen, buiten de studie van VERLINDEN, ook de volgende opstellen die de toponymist zullen interesseren : H. DANTHINE, De praehistorie in het Zuiden, blz. 1-36 ; A. W. BYVANCK, De praehistorie van het Noorden, 37-82 ; A. W. BYVANCK, De verovering en de bezetting door de Romeinen, 83-192 ; G. FAIDER-FEYTMANS, De Romeinse beschaving in de Nederlanden, 133-78 ; P. C. J. A. BOELES, De terpencultuur tot omstreeks 400, 179-214 ; F. L. GANSHOF, Het tijdperk van de Merowingen, 252-305 ; F. L. GANSHOF, Het tijdperk van de Karolingen tot de grote Noormannenval 751-879, 306-65 ; F. L. GANSHOF, Het laat-Karolingisch tijdperk : het ontstaan van het graafschap Vlaanderen en van de Lotharingische gravenhuizen, 367-85 ; S. J. FOCKEMA ANDRAEAE, Friesland van de vijfde tot de tiende eeuw, 386-406 ; B. H. SLICHER VAN BATH, Het oostelijk deel van Noord-Nederland van de vijfde tot de tiende eeuw, 407-18.

In het opstel van VERLINDEN wordt gepoogd zich „alleen [te] houden aan wat wetenschappelijk vaststaat...” in verband met de talrijke problemen die door de Frankische kolonisatie gesteld worden. Na een samenvatting van wat de historische bronnen ons leren over de Germaanse invallen in het Romeinse rijk, wordt de betekenis van de zgn. „limes belgius” (1) kritisch onderzocht en betoogd dat, ofschoon het oudheidkundig onderzoek nog heel wat achterstand in te halen heeft, „de problemen der taalgrens en der Frankische kolonisatie hun uiteindelijke verklaring [daarbij niet] zullen vinden”. Vervolgens worden de resultaten, die de verschillende „hulpwetenschappen” hebben bereikt op het stuk van de Frankische kolonisatie, systematisch overzien : achtereenvolgens worden de gravenvelden, de plaatsnamen, de streektaalen, het recht en de nederzettingtypes behandeld. Wat de methoden van het onomastisch onderzoek ten overstaan van de kolonisatie betreft, noteren wij de juiste vaststelling van de S. dat „zekere toponymisten hun bevindingen zeer nauwkeurig dateren en... er historische conclusies... uit afleiden, [maar] dat ze gewoonlijk hun kader eerst aan een weinig kritische historische opvatting ontleenen en het daarna vullen met toponymica, taalkundig uitstekend ontleed, maar gerangschikt volgens de min of meer willekeurige indeling van het reeds tevoren geconstrueerde kader” (blz. 239).

De „gevolgtrekkingen” van deze bijdrage zijn niet zeer aanmoedigend : „Reusachtig veel blijft te doen vóór men een oplossing zal kunnen ontwaren.”

(1) In verband met de studie van de Romeinse rijksgrenzen en hun verdediging wijzen wij hier nog op het „Congress of Roman Frontier Studies”, gehouden te Newcastle-on-Tyne, in Juli 1949. Zie daarover ook E. DEMOUGEOT, Sur les frontières de l'Empire romain. *Rev. ét. anc.* LI (1949), 346-49.

Ook het werk van O. G. S. CRAWFORD, *Topography of Roman Scotland* (London, 1949), is in dat opzicht belangwekkend.

72. WARTBURG, W. VON — Umfang und Bedeutung der germanischen Siedlung in Nordgallien im 5. und 6. Jahrh. im Spiegel der Sprache und der Ortsnamen (Vorträge u. Schriften d. Dt. Akademie d. Wissensch. zu Berlin, Heft 36). *Berlin*, 1950.
73. ZÖLLNER, E. — Die politische Stellung der Völker im Frankenreich (Veröffentl. d. Instituts für österreichische Geschichtsforschung, hrsg. von L. SANTIFALLER, Bd. 13). *Wien*, 1950.

In de vroege Middeleeuwen was de Loire een duidelijke grens-scheiding tussen Noord- en Zuid-Frankrijk, ook op het gebied van het „volksbewustzijn”. In Noord-Frankrijk ontdekt S. in de bronnen een geestelijke „Germanisering oder genauer gesagt Frankisierung der Romanen” die tot uiting komt in de overname van het Frankisch recht en van het Frankisch volksbewustzijn, alsmede in de mode van Germaanse eigennamen, die in Noord-Frankrijk veel meer verspreid is dan in de andere Germaanse staten. In Zuid-Frankrijk was de romaniteit veel sterker : de Aquitaniërs beschouwden zich zelf als de nakomelingen van de Romeinen. „Die Bevölkerung Aquitaniens fühlte trotz der ursprünglichen Verschiedenheit der Herkunft als ein Volk, galt als solches auch im Norden der Loire, von dessen Bevölkerung sie die gegenseitige Antipathie trennte” (blz. 99).

Wat de **oudheidkundige opzoekingen** in verband met de vroegmiddeleeuwse grafvelden betreft, kunnen wij een aantal belangrijke studiën uit binnen- en buitenland vermelden :

74. BÖHNER, K. — Archäologische Beiträge zur Erforschung der Frankenzzeit am Niederrhein. *Rhein. Viert. XV* (1950) (= *Aubin Festschrift*).
75. ROOSENS, H. — De Merovingische begraafplaatsen in België. Repertorium. Algemene beschouwingen (Maatschap. v. Gesch. en Oudheidk. Gent, Verhandelingen, 5). *Gent*, 1949, met 1 kaart.
 Rec. B[OVYN], M. *Gedenkschr. O. K. Dendermonde* 3^e r. II (1950), 144.
 L(INDEMANS), J. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 61-62.
 F(AIDER)-F(EYTMANS), G. *Archeol.* 1950, 186-87.
 Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* IV (1949), 250-51 en de samenvatting van dit zeer nuttig repertorium in *Ovla. jaarb.* 1948, II, 222-24 (1).

(1) Van dezelfde auteur verscheen ook : *Archaeologische over-*

76. SALIN, E. — La civilisation mérovingienne d'après les sépultures, les textes et le laboratoire, Ire partie : Les idées et les faits. *Paris*, 1950.
77. WERNER, J. — Zur Entstehung der Reihengräberzivilisation. *Archaeologia geographica* I (1950), 23-32.

Afzonderlijke problemen en ontdekkingen zijn het voorwerp van de volgende bijdragen :

78. BEEEX, G. — Het eerste rijengrafveld in Noord-Brabant ontdekt. *Brab. Heem* I (1949), 149-52.
79. BIÉVELET, H. — L'exploration archéologique de Bavai (Nord) en 1942-1947. *Gallia* V (1947), 301-16.
80. DELORT, E. — Le cimetière franc d'Émery (Moselle). *Gallia* V (1947), 351-404.
81. HOMBERT, P. — Het merovingisch grafveld van Zemmerzake. *Hand. Oudheidk. Gent* n. r. III (1948), 122-30.
82. MARTIN, J. — Le pays de Gembloux des origines à l'an mille. *Gembloux*, 1950.
Het tweede hoofdstuk behandelt de Romeinse heerbaan van Bavai naar Keulen, het probleem van *Geminiacum* (zie *Bibl.* 1948, nr 64), en de Germaanse invallen in de streek van Gemblours (blz. 85-97).
83. — La villa romaine de Basse-Wavre et les sites romains de la région de Wavre. *Bull. cercle pédag. Univ. Cath. Louvain* 1949-50, 18-28.
Rec. F(AIDER)-F(EYTMANS), G. *Archeol.* 1950, 178.
84. TARTAT, P. — La civilisation dans l'Avalonnais au temps des invasions d'après les fouilles de Vaux-Dijon. *Ann. de Bourgogne* XXI (1949), 89-99.
85. TOUSSAINT, M. — Metz à l'époque gallo-romaine. *Metz*, 1948.
Rec. RENARD, M. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 859-60 (1).

blijfselen uit de tijd der Franken en Merovingers. *Brab. Heem* I (1949), 88-90.

(1) Bovenstaande lijst is bewust onvolledig omdat, zoals de vorige jaren, de lezers alle inlichtingen kunnen vinden betreffende de belangrijke ontdekkingen en studiën er over, uit België en ook uit de ons omringende landen, in *Archeologie* (overdruk uit *L'Antiquité Classique*).

Wat het oudheidkundig onderzoek in Noord-Nederland betreft, worde verder verwezen naar :

GLASBERGEN, W. — Opgravingen in Noord-Brabant. *Brab. Heem* I (1949), 55-62.

Met een nota van H. Tj. WATERBOLK over het stuifmeelonderzoek, blz. 62.

De volgende **onomastische bijdragen** in verband met de nederzetting van de Germanen mogen hier aan de aandacht van de naamkundigen worden aanbevolen :

86. AEBISCHER, P. — Matériaux médiévaux pour l'étude du suffixe d'origine germanique *-ing* dans les langues de la Péninsule ibérique. *Actas d. l. primera reunion de Toponimia Pirenaica* (Jaca, agosto 1948) [Zaragoza, 1949], blz. 11-24.

IXe. en X^e. eeuwse formaties op *-engo* (*-enco*, *-inco*) als appellationen en eigennamen.

87. CARNOY, A. — Le bilinguisme des noms de lieux en Belgique. Zie *Bibl.* 1947, nr 75.

Rec. LEGROS, É. *Com. Top.* XXIII (1949), 157-58.

88. GYSSELING, M. — Le Namurois, région bilingue... zie *Bibl.* 1947, nr 77 en 1948, nr 57.

Rec. HOMBERT, P. *Archeol.* 1950, 186.

89. JOHNSON, J. — Étude sur les noms de lieu dans lesquels entrent les éléments *court*, *ville* et *villiers*... zie *Bibl.* 1945/46, nr 63.

Rec. DAUZAT, A. *Rev. int. Onomastique* I (1949), 305-07.

WEISGERBER, L. *Rhein. Viert.* XIV (1949), 262-63.

Zie ook E. LAMBERT, Essai sur la répartition géographique des noms en *-court* dans le département de l'Oise. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 163-68.

90. KASPERS, W. — Untersuchungen zu den politischen Namen des Frankenreichs. *Beiträge z. Nf.* I (1949/50), 105-48 ; 209-47.

S. meent in het Frankenrijk een groep politieke namen te onderkennen, die het resultaat zijn van een systematische naamgeving door de Frankische fiscus. Uitgaande van het feit dat typisch Frankische toponiemen, zoals de *-heim*namen (1), in verschillende gebieden in verband staan met de oude wegen en met de rijksbezittingen, vermoedt S. dat dit ook het geval is met namen op *-rich*, met namen met een stamnaam als eerste bestanddeel, en met namen die wijzen op een bepaalde sociale organisatie in de Frankische samenleving. Dergelijke namen

GLAZEMA, P. — Overzicht van de oudheidkundige opgravingen, welke in 1948 in Nederland verricht werden. *Bull. v. d. Nederl. Oudheidk. Bond* II (1949), 33-56.

Zie samenvatting in *Archeol.* 1949, 418-23.

(1) Zie hierover W. KASPERS, Sinngruppen rheinischer Ortsnamen. *Zs. f. dt. Alt. u. dt. Lit.* LXXXII (1948), 1-32.

komen steeds groepsgewijs voor en zijn door karakteristieke afstanden van elkander gescheiden; zij hebben geen ethnische betekenis en men kan niet bewijzen dat zij met voorafbestaande toponiemen in betrekking staan. Enkele voorbeelden: in de omgeving van Tongeren ligt een dergelijke groep toponiemen met het bestanddeel *her* (Hermalle, Herstal, Hermée, Herbroek); bij Francorchamps liggen Sassor (< **Saxorum*) en Engelsdorf („Dorf der Angeln”). Een groot aantal schetsen illustreren deze oorspronkelijke, maar niet zeer overtuigende bijdrage.

91. LOT, F. — Que nous apprennent sur le peuplement germanique de la France les travaux récents de toponymie? Zie *Bibl.* 1945, nr 5.
Rec. GLÄTTLI, H. *Vox romanica* IX (1946/47), 347-50.

De identificatie van toponiemen vermeld in klassieke bronnen gaf aanleiding tot de hieronder opgesomde bijdragen:

92. COOLEN, G. — Trois lieux de la Notice des Dignités: Portus Aepatiacus, Marcis, Locus Hornensis sive Quartensis. *Bull. Soc. Antiq. Morinie*, fasc. 320 (1949), 242-45.
Identificaties: Marcis = Marquise; „la pointe de Lornel, à l'embouchure de la Somme” en Quentovic; Portus Aepatiacus = Audisques.
93. DEMEULDRE, H. — En marge du problème „Geminiacum”. *Namurcum* XXIV (1949), 30-32.
Interessante beschouwingen over de aanleg van de heerbaan Bavai-Keulen en oude vormen van Jumet (kanton Gosselies) en Jemerée (gehucht van Sart-Dame-Avelines), beide misschien in verband te brengen met het raadselachtige *Geminiaco vico* van de Peutinger-kaart.
94. HEURGON, J. — Les problèmes de Boulogne (Pas-de-Calais). *Rev. ét. anc.* L (1948), 101-11.
Bononia en *Gesoriacum* zouden twee wijken van dezelfde stad geweest zijn.
95. — Encore un problème de Boulogne: le pont de Drusus. *Rev. ét. anc.* LI (1949), 323-26.
96. MARTIN, J. — Le problème de „Geminiacum”. Zie *Bibl.* 1948, nr 64.
Rec. F(AIDER)-F(EYTMANS), G. *Archeol.* 1950, 178.
97. SPRENGER DE ROVER, N. P. — In loco Deosne (1 Maart 712-13). *Brab. Heem* I (1949), 144-47.
Deosne = Diessen.

98. TISCHLER, F. — Zur Frühgeschichte der Stadt Duisburg. *Forsch. u. Fortschr.* XXV (1949), 255-58.

S. betoogt op oudheidkundige gronden dat *Duisburg* en *Duisern* niets gemeens hebben noch met *Deuso* (*Deusone in regione Francorum*, zie *Bibl.* 1945/46, nr 74 en 1947, nr 74), noch met *Dispargum*, de niet-geïdentificeerde plaats van waaruit, volgens Gregorius van Tours, Chlodio is opgerukt.

99. VANNÉRUS, J. — Le nom de Tongres et ses congénères. Zie *Bibl.* 1948, nr 66.

Rec. LEGROS, É. *Com. Top.* XXIII (1949), 153-54.

Taalkundige bijdragen, vooral over de wederzijdse beïnvloeding van het Germaans en het Romaans en over de etymologie van volkenamen, zijn de volgende :

100. GESCHIERE, L. — Problèmes étymologiques. *Neophilol.* XXXIII (1949), 129-44 (1).

In verband met het probleem van de Germaanse ontleeningen in het Waals, onderzoekt S. de waarde van de fonetische criteria en van het semantisch veld waartoe het leenwoord behoort, om de datum der ontlening en de taalkundige herkomst te bepalen.

101. RUIJG, W. A. DE — Phonétique et morphologie du patois de Neerheylysssem. *Amsterdam*, 1949.

102. VALKHOFF, M. — Étymologies néerlandaises I. *Neophilol.* XXXIII (1949), 1-13.

De bekende onderzoeker van de Germaanse leenwoorden in het Romaans (bibliografie op blz. 1), die vooral in het taalgrensg gebied talrijk zijn, bestudeert in deze bijdrage achtereenvolgens het pejoratief suffix *ka*, *kak*; een aantal Franse appellativa waarin Ndl. streek- en stedennamen schuilen; verschillende woorden uit de rechts- en zeemanstaal, met o. m. het interessante *warescape* (blz. 10-11), vermeld bij GODEFROY en J. H. HÆUFFT, *Verzameling van Fransche woorden uit de Noordsche talen...* (1840).

103. VANNÉRUS, J. — Les termes employés autrefois dans nos régions pour distinguer Flamands et Allemands des Wallons et des Romans [samenvatting]. *Com. Top.* XXIII (1949), 14-15.

Bespreekt het voorkomen in de Belgische onomastiek van

(1) Van de hand van L. GESCHIERE verscheen onlangs een lijvige dissertatie onder de titel: *Éléments néerlandais du wallon liégeois* (Verh. Kon. Nederl. Ak. v. Wet., Afd. Letterk. n. r. LIII, 2). *Amsterdam*, 1950.

woorden zoals : *tiche, tiez pays, thiois, welsch/waals, roman/romain, gallicus* en *francois, theutonicus, thiaz*, enz.

104. VIDOS, B. E. — Over gemene zelfstandige naamwoorden in de Romaanse talen afkomstig van Vlaamse en Nederlandse eigennamen. *Hand. XVIIIe Vla. Fil. Congres* [Gent 1949], 144-48.

Zie ook de kortere samenvatting in de programmabrochure van het Congres, blz. 31.

105. VINCENT, A. — Gallia et Gaule. *Rev. phil.* XXVII (1949), 712-26.

De moeilijke etymologie van *Gaule* (*Gallia* ware normaal *Jaille*) wordt historisch verklaard : *Gallia* blijft in Lat. teksten gebruikelijk en wordt in Romaanse teksten weergegeven als *Gal(l)e(s)*, *Gaille*, *Gaule* ; deze laatste vorm krijgt de bovenhand omdat in de Noordfranse dialecten, en ook in de Romaanse toponymie, een strekking wordt waargenomen *a* door *au*, *o* te vervangen. S. verwerpt de etymologie van *Gaule* uit Germ. **walha*. Men zie echter over deze laatste etymologie A. DAUZAT in *Rev. int. Onomastique* I (1949), 143.

106. WEISGERBER, L. — Amiens und die theodisca lingua. *Rhein. Viert.* XIV (1949), 233-35.

Over de betekenis en de oorsprong van Westfrankisch *theudisk*, gelatiniseerd in *theodisca* (*lingua*).

Wat het vraagstuk van de **Germaanse stammen** betreft, die bij de zgn. Landnahme zijn betrokken geweest, hebben dit jaar vooral de Saksen van verschillende zijde een aantal onderzoekers bezig gehouden :

107. MOERMAN, H. J. — Het Saksen-vraagstuk. *Versl. en Med. v. d. Ver. t. beoef. v. Overijsselsch regt en gesch.* LXIV (1949), 25-53.

Beschouwingen over SLICHER VAN BATH, Mensch en land in de Middeleeuwen (zie *Bibl.* 1945/46, blz. 321), met verlegging van enkele accenten.

108. SLICHER VAN BATH, B. H. — Dutch tribal problems. *Speculum* XXIV (1949), 319-38.

109. LINDEMANS, J. — Een Saksische vestiging in Brabant. Zie *Bibl.* 1947, nr 61.

Rec. HELSEN, J. *Toer.* XXVIII (1949), 298.

HOMBERT, P. *Archeol.* 1949, 424.

110. MYRES, J. N. L. — Some English Parallels to the Anglo-Saxon Pottery of Holland and Belgium in the

- Migration Period. *Ant. class.* XVII (1948) (= *Miscell. v. d. Weerd*), 453-72.

Rec. HOMBERT, P. *Archeol.* 1950, 188.

Op grond van typologische en decoratieve kenmerken, meent S. de Saksische ceramiek die in België en Nederland ontdekt werd, te kunnen beschouwen als een bewijsplaats voor de stelling dat onze gebieden het uitgangspunt geweest zijn van de Angelsaksische verovering van Engeland.

111. SALIN, E. — Les traces d'industrie et de peuplement saxon ou anglo-saxon en Gaule mérovingienne. *Rev. archéol.* 1948 (= *Mél. Ch. Picard*), II, 917-25.

112. STROOBANT, L. — Saxons en Brabant. *Folkl. brab.* XX (1940/48), 228.

Over de naam *Hugen* (in de Angelsaksische bronnen) = *Chauci*, in de V^e eeuw *Saksen* genoemd.

Over het **ontstaan** en het **actueel verloop** van de taalgrens wordt gehandeld in de bijdragen die wij hier vermelden :

113. DHONDT, J. — Essai sur l'origine de la frontière linguistique. Zie *Bibl.* 1948, nr 60.

Rec. LEGROS, É. *Com. Top.* XXIII (1949), 125.

Q(UICKE), F. *Rev. phil.* XXVII (1949), 1134.

114. DRAYE, H. — De invloed van de bevolkingsdichtheid op het ontstaan van de Vlaamsch-Waalsche taalgrens... zie *Bibl.* 1947, nr 68.

Rec. LEGROS, É. *Com. Top.* XXIII (1949), 125.

115. F(AIDER)-F(EYTMANS), G. — Toponymie et Archéologie. *Archeol.* 1949, 405.

Bibliografisch overzicht van een aantal recente bijdragen over de taalgrens, vroeger reeds vermeld in onze jaarlijkse bijdragen.

116. GYSSELING, M. — Deux remarques sur l'origine de la frontière linguistique : *Hesmond* et *Vaals*. *Neophilol.* XXXIV (1950), 9-11.

117. LEGROS, É. — La frontière des dialectes romans en Belgique. Zie *Bibl.* 1948, nr 62.

Rec. F(AIDER)-F(EYTMANS), G. *Archeol.* 1950, 185-86.

VERSTEGEN, V. *Lew. Bijdr. Bijbl.* XXXIX (1949), 102-03.

X. *Brab. Folk.* XXII (1950), 173.

Zie ook *Com. Top.* XXIII (1949), 126-27 (1).

(1) Van Waalse zijde noteerden wij uit het jaarlijks overzicht

118. PITON, E. — En Hesbaye. La lèpre - Les vignobles - La frontière linguistique. *Gembloux*, 1948.

Rec. LEGROS, *É. Com. Top.* XXIII (1949), 131-32.

RUELENS, J. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 822-23.

S. bestudeert in de derde studie van dit werk de verschuivingen van de taalgrens van de 13e eeuw tot heden in het fragment gaande van Zittert-Lummen tot Borgworm (zie taalgrenskaart tegenover blz. 97), hoofdzakelijk op grond van de plaats- en veldnamen van de verschillende taalgrensgemeenten (zie lijsten blz. 137-152), die hij ontleent aan de bekende werken van G. KURTH, A. WAUTERS, A. KEMPENEERS, e. a., ten dele aan onuitgegeven archivalia, aan het kadaster en aan bijdragen over de locale geschiedenis. Een vulgariserende bijdrage!

In de tweede studie onderzoekt S. de talrijke toponymische gegevens uit Haspengouw die wijzen op middeleeuwse wijnteelt. Zie lijsten, blz. 66-95.

119. VALKHOFF, M. — Geschiedenis en actualiteit der Frans-Nederlandse taalgrens. *Amsterdam*, 1950.

Overzicht van de historische en topografische studiën betreffende de taalgrens, met een etymologisch onderzoek van de 48 door F. PETRI in het Land van Overmaas als Germaans beschouwde plaats- en veldnamen (blz. 8-9). De tekst van deze academische rede wordt gevolgd door talrijke aantekeningen (blz. 14-20) en een „voorlopige taalgrenskaart” (1).

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* V (1950), 92.

Ten slotte moet worden vermeld dat de „XXIe Semaine sociale universitaire”, ingericht door het „Institut de sociologie Solvay” van de Universiteit te Brussel en gehouden van 17 tot 22 October 1949, gewijd was aan een breed onderzoek van de *Grenzen* (politieke- en taalgrenzen). Een uitvoerig verslag van deze studiedagen verscheen in de

van É. LEGROS (zie boven blz. 171) twee bijdragen waarin de toponymie van gemeenten uit het taalgrensgebied wordt behandeld: MAES, L. — *Le Folklore mouscronnois I. Mouscron*, 1948.

Bevat een hoofdstuk over de plaats- en straatnamen van Moeskroen.

MARIAULE, A. — *Toponymie de la commune de Flobecq. Graphie, étymologie, glossaire alphabétique (avec une carte toponymique)*. *Ann. Cercle archéol. Soignies* X (1948), 103-70.

(1) Van de hand van M. VALKHOFF wordt een bijdrage aangekondigd: *Prolégomènes à une carte de la frontière linguistique franco-néerlandaise*, die opgenomen wordt in de *Mélanges de linguistique offerts à M. Albert Dauzat*, een bundel die binnen enkele tijd verschijnt.

Revue de l'Institut de Sociologie 1949, afl. IV. Buiten de Inleiding (*ibid.*, 475-76), werden de volgende lezingen in verband met de taalgrens opgenomen :

120. LÉVY, P. M. G. — Quelques considérations sur la frontière linguistique et la détermination de son tracé. *Ibid.*, 496-501.

Overzicht van en kritiek op de taalstatistiek in België. S. verkeert nog steeds in de waan dat de resultaten van de officiële taaltelling enige wetenschappelijke waarde kunnen bezitten. De taalwet van 1932 zou er de oorzaak van zijn dat de officiële taalstatistiek haar objectiviteit heeft verloren en dat zij ten dele (sic) tot een referendum werd omgevormd !

121. LOEY, A. VAN — Phénomènes linguistiques frontaliers. *Ibid.*, 524-34.

Uitstekende bijdrage over de taalkundige verschijnselen in de dialecten van het taalgrensgebied, met zeer interessante voorbeelden van assimilatie en wederkerige beïnvloeding. S. vergelijkt bondig het wezen van politieke en taalgrenzen en wijst op het belang van het dialectologisch onderzoek in de taalgrenszone.

122. POHL, J. — Frontières politiques et frontières linguistiques. *Ibid.*, 482-95.

Belangwekkende voorbeelden van de verschillende wijzen van taalverandering en van de wisselwerking tussen Vlaamse en Romaanse dialecten. Onvolledige en onnauwkeurige samenvatting van enkele theorieën over het ontstaan van de taalgrenzen in België (492 e. v.).

NASCHRIFT. — Gelet op de steeds groter wordende moeilijkheden die aan de wetenschappelijke informatie worden gesteld, zijn de stellers van het bovenstaande overzicht zo vrij de lezers dringend om toezending te verzoeken van alle bijdragen over plaats- en persoonsnamenstudie, niet het minst van die welke in plaatselijke of gewestelijke tijdschriften, in dag- en weekbladen, enz. mochten verschijnen.

Adres : Prof. dr H. J. VAN DE WIJER, directeur van het Instituut voor Naamkunde, E. van Evenstraat 10^{IV}, Leuven.
